A. W:n Widéen

Biblia-Katekismo

tahi

Pyhän Raamatun pää-aine

kysymyksittäin ja wastauksittain.

Ynnä

Lyhyen kertoileman kanssa kristin uskonnosta

C. R. Benj. Koppeelta.

Sunnuntai- ja Rippikoulujen tarpeeksi aiwottu.

Suomensi

Aaprah. Engblom.

Asukan Jumalan sana runsasti reisä. Kolossf. 3: 16.

Turussa, 1853.
Suomalaisen Bibliaseuran kirjapainossa.

J. C. Frenckellin ja Pojan kustannuksella.

Gillas till tryckning. Åbo Domkapitel den 5 Maj 1852.

Enligt befallning:

And. John Hornborg.

Alkulauſe.

On kyllä nykyiſinä aikoina uſioita ſuomennettuja Bibliahistorioita, joista moni ei ſuinkaan ole moitteen alainen, ilmiin tullut; mutta kuin ne owat kirjoitetut ijäkkäämpien ihmiſien tarpeekſi ja oſikſi owat niin laajoja, ettei kaikki kerkiää niitä tarkkaudella halki lukemaan, ja etenki kaipaawat lapſien älyyn ſopiwaa opetus-muotoa ja -laatua, olemme yrittäneet tämän, omituiſesti lapſenſa itſe opettawien Wanhempien, ſekä rahwaan- ja ſunnuntai-koulujen Luettajien johdattajakſi tarkoitetun, kirjaiſen ſuomentamista, ſemmenki kuin ſenlaatuiſta, kumminkaan Katekismo-muodoſſa tahi kyſymyksittäin ja wastauksittain, ei ole, meidän tietemme, tähän asti ilmaantunut, mut kuitenki tarwe kuulunut uſioilta tahoilta.

Pohjaperäiſen Biblia-lukemiſen olewan ainoan perustuksen totiſeen kriſtilliſyyteen ja ſitä ſeuraawaan ajalliſeen ja ijankaikkiſen onnelliſuuteen, ei toki kukaan, Kriſtuksen nimeä kantawa, kieltäne, jontähden, ja katſelleſſamme monisſa paikoin walitettawasti wielä wallitſewaa taitamattomuutta ſekä Pyhän Raamatun, että kriſtilliſen uskonnon historiaſſa, jonka ſeurannokſi moni, tulleſſaan niin kutſuttuihin rippikouluihin, ei tunne Wanhan ja Uuden Teſtamentin oiwalliſimpien ihmiſien nimeäkään, joiden pyhän,

kristilliſen ja awekkaan elämän ja jumalalliſien opetukſien pitäiſi meille oleman eſi-kuwana ja johdatukſena elatuskeinoſſamme, eikä niiden paikkojenkaan, joſſa kallis Wapahtajamme täällä maan päällä eli ja waikutti, emme ole katſoneet tämänkään kirjaiſen ilmiin antamista liikanaiſeksi, etenki kuin Biblia- ja Uskonnon-historian enſimäiſet puustaimet tahi peruſte ſiinä owat piirustettuina.

Kristilliſet Wanhemmat! Lapſenne owat kalliin tawaranne, ja jos heidän hellänä huolena, niin kaikin mokomin elkää laimiin-lyökö heitä ſaattaa tuntemaan Pyhäſſä Raamatuſſa ilmoitetun Jumalan ja jonka hän maailman autuuttamiſekſi lähetti, Jeſukſen Kristukſen. Uſiat wanhemmat, lähettäeſſään lapſenſa ulos waaralliſeen ja houkuttelewaiſeen maailmaan, eiwät woi heille antaa paljoa mitään tien waraksi, eiwätkä kuolleſſanſa heille jättää muuta omaiſuutta perinnökſi, kuin köyhyyttää ja muuta maallista wiheliäiſyyttä; ſuokoot ſiis lapſillenſa perinnökſi kumminki, mitä taiwaan alla kalliinta on — Jumalan pyhälle Sanalle rakettu kaswatus, johon täſſä kirjaiſeſſa enſimäinen perustus ompi laskettuna.

Mutta kuin ei ſe mitään ole, joka istuttaa, eikä ſe joka kastaa, waan Jumala joka kaswon antaa (1 Kor. 3: 7), niin minä toiwon ſydämeni pohjasta, Herran lainaawan tämän kirjaiſen käytännölle runſaan armonſa ja ſiunauksenſa, että wiljakasta peripohjaiſen kristilliſyyden tiedon ja ſen wilpittömän uuraamiſen eloa ſillä edistettäiſiin, Jeſukſen Kristukſen kautta, jolle olkoon kiitos, ylistys ja kunnia nyt ja ijankaikkiſesti!

Iniöstä, 8 Syyskuuta 1851.

Aapraham. Engblom.

Biblia-Katekismo

tahi

Pyhän Raamatun pää-aine.

---

1. Luomisesta.

1 Mos. k. 1 ja 2.

1. Koska ja mistä Jumala kaikki loi?

Alussa loi Jumala taiwaan ja maan — tyhjästä.

2. Monenako päiwänä Jumala taiwaan ja maan loi?

Kuutena, nimittäin Ensimäisenä: kaikkein aineen, sekä walkeuden; Toisena: taiwaan; Kolmantena: meren ja maan, kaikkein puiden ja ruohon kansa; Neljäntenä: auringon, kuun ja tähdet; Wiidentenä: kalat ja linnut; Kuudentena: eläimet maan päällä ja ensimäiset ihmiset, Adamin ja Ewan.

3. Milliset oliwat kaikki Jumalan luomat?

Ne oliwat sangen hywät.

4. Mikä oli oiwallisin luoduista olennoista maan päällä?

Ihminen, josta Jumala sanoi: Tehkäämme ihminen meidän kuwaksemme, meidän muotomme

jälkeen. Adam luotiin ensin, ja sitte Ewa miehen kylkiluusta. Ynnä ihanaisen ruumiin saiwat nämät ensimäiset ihmiset kuolemattoman sielun, järjen ja wapaan tahdon.

5. Millä Jumala merkitsi heidän etuudensa ylitse muista olennoista?

Sillä että Jumala, joka nyt kohta asetti pyhän awioſäädyn, ja siunasi ensimäisen parikunnan näillä sanoilla: "Kaswakaat ja lisääntykäät ja täyttäkäät maata", pani heidän ihanaiseen Edenin ilotarhaan eli Paradiisiin, jonka Jumala itse oli istuttanut ja maasta kaswattanut kaikkinaiset puut, ihanaiset nähdä ja hywät syödä, jossa myös oli hywän ja pahan tiedon puu. Niin myös Hän antoi ihmiselle wallan kaikkein eläinten ylitse, sanoen: Wallitkaat kalat meressä, ja taiwaan linnut, ja karjan ja koko maan, ja kaikki jotka maalla matelewat; sillä niinkuin Adam kaikkinaiset eläimet nimitti, niin ne kutsutaan.

6. Mitä Jumala teki luomisen päätettyä?

Jumala lepäsi seitsemäntenä päiwänä kaikista teoistansa, eli herkesi luomisesta, sekä siunasi sen päiwän ja pyhytti lepo- eli sabbathi-päiwäksi.

---

2. Syntiin-lankeemuksesta.

1. Mikä oli se puu, josta Adam ja Ewa eiwät saaneet syödä?

Hywän ja pahan tiedon puu, josta Jumala oli kieltänyt heitä syömästä, sanoen: Älkäät syö-

kö siitä, ja ålkåät ruwetko siihen, ett'ette kuoliſi.

2. Kuka heitä puhutteli tästä puusta?

Kårme, joka ſanoi waimolle: Sanoiko Jumala, ålkåät ſyökö kaikkinaiſista puista Paradiiſiſſa? Ei ſuinkaan pidä teidän kuolemalla kuoleman; waan Jumala tietää, että jona päiwänä te ſyötte siitä, aukenewat teidän ſilmänne, ja tuletta niinkuin Jumala, tietämän hywän ja pahan.

3. Mitä ſiis waimo teki?

Waimo näki siitä puusta olewan hywän ſyödä, ja että ſe oli ihana nähdä ja ſuloinen puu antamaan ymmärryksen: ja otti ſen hedelmästä ja ſöi, ja antoi myös miehellenſä siitä, ja hän ſöi.

4. Mitä tästä Jumalan käskyn polkeemasta ſeuraſi?

Silloin aukeniwat molempain heidän ſilmänſä, ja åkkäſiwät että he oliwat alasti, ja ſitoiwat yhteen wiikunalehtiä, ja tekiwät heillenſä peitteitä.

5. Kenen äänen he nyt Paradiiſiſſa kuuliwat?

Herran Jumalan äänen, kuin päiwä wileekſi tuli. Ja Adam lymyi emäntinenſä Herran Jumalan kaswoin edeſtä puiden ſekaan paradiiſiſſa.

6. Sanos minulle jotain Jumalan kanſſapuheesta ihmiſelle?

Herra Jumala kutſui Adamin ja ſanoi hänelle: Kuſſas olet? Ja hän ſanoi: minä kuulin ſinun äänes Paradiiſiſſa, ja pelkäſin, ſillä minä olen alasti, ja ſentähden minä lymyin. Ja Jumala ſanoi: kuka ſinulle ilmoitti, ettäs alas-

ti olet? Etkös syönyt siitä puusta, josta minä sinua haastoin syömästä? Niin Adam sanoi: Waimo antoi minulle siitä puusta, ja minä söin. Silloin sanoi Herra Jumala waimolle: mikśis sen teit? Ja waimo sanoi: kärme petti minun, ja minä söin.

7. Mikä oli tästä seuranto?

Herra Jumala kiroši käärmeen ja sanoi: Minä panen wainon sinun ja waimon wälille, ja sinun siemenes ja hänen siemenensä wälille. Sen pitää rikki polkeeman sinun pääs, ja sinä olet pistäwä häntä kantapäähän. Ja waimolle Jumala sanoi: Minä saatan sinulle paljon tuskaa koskas raskaaksi tulet. Sinun pitää synnyttämän lapsia kiwulla, ja sinun tahtos pitää miehes ala annettu oleman, ja hänen pitää wallitseman sinua. Ja Adamille hän sanoi: Ettäs kuulit emäntäs ääntä, ja söit puusta, josta minä kielsin sinua: kirottu olkoon maa sinun tähtes; suurulla pitää sinun elättämän itses hänestä kaiken elinaikas. Orjantappuroita ja ohdakkeita pitää hänen kaswaman. Sinun otsas hiessä pitää sinun syömän leipää, siihen asti kuin sinä maaksi jällensä tulet, ettäs siitä otettu olet. Sitte Jumala ajoi heidän ulos paradiisista.

---

3. Kainista ja Habelista.

1 Mos. k. 4.

1. Mitä Ewa sanoi Kainista, koska hän hänen synnyttänyt oli?

Minulla on mies Herra.

2. Kenen hän taas synnytti?

Habelin.

3. Mikſi Habel tuli?

Lampurikſi.

4. Entäs Kain?

Peltomiehekſi.

5. Mitä heistä ja heidän uhristaan kerrotaan?

Ja tapahtui että Kain uhraſi Herralle lahjan maan hedelmästä: ja Habel myös uhraſi laumansa eſikoiſista ja heidän lihawuudestansa. Ja Herra katſoi leppyiſesti Habelin ja hänen uhrinſa puoleen; mutta Kainin ja hänen uhrinſa puoleen ei hän leppyiſesti katſonut.

6. Mitä ſiis Kain teki?

Silloin Kain wihastui sangen kowin, ja hänen hahmonſa muuttui. Ja tapahtui heidän kedolla ollessansa, että Kain karkaſi Habelin päälle, ja tappoi hänen.

7. Mitä Jumala tästä Kainille sanoi?

Kusſa on ſinun weljes?

8. Mitä Kain tähän wastaſi?

En minä tiedä. Olenko minä weljeni wartia?

9. Mitä ſitte seuraſi?

Herra Jumala sanoi hänelle: Weljes weren ääni huutaa minun tyköni maasta. Ja nyt kirottu ole ſinä, kirottu maan päältä, joka awaſi suunsa ottamaan weljes werta ſinun kädestäs. Kulkian ja pakenewaiſen pitää ſinun oleman maan päällä.

4. Wanhemmista Esi-isistä.

1 Mos. k. 4 ja 5.

1. Mitä Ewa lausui Sethin syntyessä?

Jumala on minulle toisen siemenen antanut Habelin edestä, jonka Kain tappoi.

2. Montako ajastaikaa Adam eli?

Adam eli sitte, kuin hän oli siittänyt Sethin, kahdeksansataa ajastaikaa, ja siitti poikia ja tyttäriä; ja hänen koko ikänsä oli 930 ajastaikaa.

3. Sanos minulle lyhyästi, mitä Raamatussa wanhimmista Esi-isistä kerrotaan?

Seth synnytti pojan ja kutsui hänen nimensä Enos. Silloin ruwettiin saarnaamaan Herran nimestä. Enos siitti Kenanin, ja Kenan siitti Mahalabelin, ja Mahalabel siitti Jaredin, ja Jared siitti Henochin, joka siitti Methusalahn; ja Henoch eli jumalisesti: ja ei enää ollut; sillä Jumala otti hänen pois. Methusalah siitti Lamechin, ja hän siitti Noahn, josta hän sanoi: Tämä on lohduttawa meitä waiwassamme ja töissämme maan päällä.

---

5. Wedenpaisumuksesta.

1 Mos. k. 6—9.

1. Kuinka ihmiset ennen wedenpaisumusta eliwät?

Niin pahasti, että Jumala sanoi: Ei minun henkeni pidä nuhteleman ihmistä (sanan kautta) ijankaikkisesti. Ja Herra katui ihmisen tehneensä, ja tuli murheelliseksi sydämessänsä, sillä hän näki heidän pahuutensa suureksi maan päällä.

2. Mitä Jumala siis päätti?

Hän sanoi: Minä tahdon ihmisen, jonka minä loin, hukuttaa maan päältä.

3. Eikö kukaan löytänyt armoa Herran edessä?

Noah, joka oli hurskas ja wakaa mies ajallansa, ja eli jumalisesti, ja joka kolmen poikansa, Semin, Hamin ja Japhetin ja heidän emäntänsä kanssa meni siihen arkkiin, jonka Noah Herran käskyllä teki, ja senkautta pelastuiwat.

4. Eikö mitään muuta wedenpaisumuksesta pelastettu?

Pari semmoisia eläimiä, jotka eiwät elä wedessä, ja kaikkinaiset linnut.

5. Sanos minulle harwoilla sanoilla jotain itsestä wedenpaisumuksesta, ja mitä sitä seurasi?

Maan päälle satoi 40 päiwää ja 40 yötä. Ja wedet saiwat wallan ja paisuiwat sangen suuresti maan päällä. Silloin hukkui kaikki jolla eläwä henki oli kuiwan maan päällä; ainoastansa Noah jäi ja ne jotka hänen kanssansa arkissa oliwat. Ja wedet seisoiwat waltiasna maan päällä 150 päiwää, mutta juoksiwat enemmin ja enemmin pois siihen asti kuin maa tuli peräti kuiwaksi.

6. Mitä Jumala silloin Noahlle puhui?

Lähde arkista, sinä ja sinun emäntäs, ja sinun poikas ja sinun poikais emännät sinun kanssas, ja kaikkinaiset eläimet jotka sinun tykönäs owat. Ja olkaat hedelmälliset ja lisääntykäät maan päällä.

7. Mitä ſiis Noah teki?

Noah läksi ulos, ja rakenſi Herralle alttarin: ja otti kaikkinaiſesta puhtaasta karjasta, ja kaikkinaiſista puhtaista linnuista, ja uhraſi polttouhria alttarilla.

8. Mitä ſiis Herra ſanoi ſydämesſänſä?

En minä ſillen enää maata kiroo ihmiſen tähden, waikka ihmiſen ſydämen aiwotus on paha hamasta lapſuudesta. Ja en minä ſillen enää lyö kaikkia kuin eläwät, niinkuin minä tehnyt olen. Niinkauan kuin maa ſeiſoo, ei pidä kylwäminen ja niittäminen, wilu ja helle, ſuwi ja talwi, päiwä ja yö lakkaaman. Ja Jumala teki liiton Noahn ja hänen poikanſa kanſſa, ſanoen: Minun kaareni minä olen pannut pilwiin: ſen pitää oleman liiton merkki minun ja maan wälillä, ettei täſtedes enää pidä kaikkee lihaa hukutettaman wedenpaiſumiſella.

---

6. Babelin tornin rakennukſesta.

1 Moſ. k. 11.

1. Kuinka tarina Babelin tornin rakennukſesta kuuluu?

Koko maailma, jolla nyt oli yhtäläinen kieli ja yhtäläinen puheenparſi, yhtyiwät keskenenſä Sinearin maan kedolla raketa kaupunki ja torni, joka taiwaaſeen ulottuiſi, ſillä tehdäkſenſä itſillenſä nimeä, ettei, niinkuin lauſuiwat, heitä hajotettaiſi kaikkiin maihin. Silloin Herra astui alas katſomaan kaupungita ja tornia, jota ihmisten lapſet rakenſiwat.

2. Ja mitä Herra tästä sanoi?

Katso, se on yhtäläinen kansa, ja yhtäläinen kieli on heidän seassansa, ja he owat ruwenneet tätä tekemään: ja nyt ei heitä taida estettää mistään kuin he owat aikoneet tehdä. Ja Herra sekoitti heidän kielensä; niin ettei kenkään ymmärtänyt toisensa kieltä, ja hajotti heidän kaikkiin maihin.

---

7. Patriarkoista.

1 Mos. k. 18—37.

A. Abrahamista.

1. Millä sanoilla Jumala Abrahamia puhutteli?

Lähde maaltas ja suwustas sille maalle, jonka minä sinulle osotan. Minä teen sinun suureksi kansaksi, ja siunaan sinun, ja teen sinulle suuren nimen. Minä siunaan niitä jotka sinua siunaawat, ja kiroon niitä jotka sinua kiroowat. Ja sinussa pitää kaikki sukukunnat maan päällä siunatuksi tuleman.

2. Oliko Abraham kuuliainen tälle Jumalan käskylle?

Oli; sillä hän otti emäntänsä Sarain ja Lotin, weljensä pojan, tawaroinensa, jonka he oliwat pannut kokoon, ja läksiwät matkustamaan Kaanan maalle, ja tuliwat ja asuiwat Mamren lakeudella, kussa Herra jällen näkyi Abrahamille ja sanoi: Sinun siemenelles annan minä tämän maan. Ja hän rakensi siinä alttarin, ja saarnasi Herran nimestä.

3. Onko jotain muuta tässä muistettawana?

On; että Jumala, joka tahtoi tehdä Abrahamin paljon kansan isäksi, teki hänen kanssansa liiton, sanoen: Kaikki miehenpuoli pitää teidän seassanne ympärinsleikattaman. Sen pitää oleman liiton merkki minun ja teidän waiheellanne. Kahdeksan päiwäinen poika-lapsi pitää ympärinsleikattaman teidän seassanne. Ja Herra wielä sanoi: Sara sinun emäntäs synnyttää sinulle pojan, ja sinun pitää hänen nimensä kutsuman Isaak: Ja minä teen minun liittoni hänen kanssansa ijankaikkiseksi liitoksi, hänen siemenellensä hänen jälkeensä.

4. Uskoiko Abrahami Herran?

Uskoi; ja Herra luki hänelle sen wanhurskaudeksi.

5. Mitä Jumala päätti Sodomalle ja Gomorralle tehdä?

Herra, joka ei tahtonut salata ystäwältänsä Abrahamilta jota hän teki, sanoi: Sodomassa ja Gomorrassa on suuri huuto, ja heidän syntinsä owat sangen raskaat. Minä astun nyt alas ja katson, jos he täydellisesti tehneet owat huudon jälkeen, joka minun eteeni tullut on.

6. Mitä Abraham teki tämän tiedon saatuansa?

Hän astui Herran tykö ja sanoi: Jos kaupungissa olisi 50 wanhurskasta? hukuttaisitkos sitä siaa niiden tähden. Pois se sinusta, että kuolettaisit wanhurskaan jumalattoman kanssa. Pois se sinusta: eikö kaiken mailman Tuomari oikein tuomitsisi. Ja Abrahamin esirukous ulottui niin pitkälle, ettei Jumala olisi hukuttanut

näitä kaupungita, jos niissä olisi löytynyt 10 wanhurskasta.

7. Eikö niinmuodoin yhtään wanhurskasta ollut niissä kaupungissa?

Oli, nimittäin Lot, joka Herran enkelitten tullessa Sodomaan, nousi heitä wastaan, ja kumarsi kaswoillensa maahan, ja sanoi: katso, minun Herrani! poiketkaat teidän palwelianne huoneesen yöksi; johon hän kowin waadei heitä.

8. Mikä enkelien tarkoitus oli Lotin tykö?

He sanoiwat: Kaikkia kuin sinulla on tässä kaupungissa, wie ne ulos tästä siasta. Sillä me hukutamme tämän paikan: että heidän huutonsa on suuri Herran edessä, niin Herra lähetti meidän sitä hukuttamaan. Koska aamurusko kåwi ylös, kiiruhtiwat enkelit Lotin joutumaan perehinensä sieltä, ja sanoiwat: Pelasta sinun sielus, ja ålä katsahda takas, ja ålä myös seisahda koko tälle lakeudelle; waan turwaa sinuas wuorelle, ett'es hukkuisi.

9. Käwikö Jumalan uhkaus Sodomalle ja Gomorralle täytentöön?

Käwi; sillä auringon noustua antoi Herra sataa Sodoman ja Gomorran päälle tulikiweä ja tulta taiwaasta, ja kukisti ne kaupungit ja kaiken sen lakeuden, ja kaikki niiden asuwaiset. Ja Lotin emäntä käänsi kaswonsa takaisin hänestä; ja muuttui suolapatsaaksi. Mutta Abraham nousi warhain aamulla, ja näki että sawu nousi maasta niinkuin pätsin sawu.

10. Kuhunka Abraham sieltä waelsi?

Etelään päin, ja asui Berſabassa.

11. Mitä hänen siellä tapahtui?

Sara synnytti Abrahamille pojan hänen wanhuudessansa, sillä ajalla kuin Herra hänelle sanonut oli. Ja Abraham kutsui poikansa Isaak, ja ympärinsleikkasi hänen kahdeksan päiwäisnä.

12. Millä Jumala sitten Abrahamia koetteli?

Sillä että hän käski hänelle, sanoen: Ota nyt Isaak sinun ainoa poikas, jotas rakastat, ja mene Morian maalle, ja uhraa häntä siellä polttouhriksi yhdellä niistä wuorista, jonka minä sinulle sanowa olen.

13. Kuuliko Abraham tätä käskyä?

Kuuli: niin Abraham nousi warhain aamulla, ja otti kanssansa poikansa Isaakin, ja meni sille paikalle, kuin Jumala oli hänelle sanonut. Niin sanoi Isaak isällensä: Kussa on lammas polttouhriksi? Abraham wastasi: Jumala on edeskatsowa hänellensä lampaan polttouhriksi, poikani! Mutta kuin Abraham ojensi kätensä ja siwalsi weitsen, teurastaaksensa hänen poikaansa, niin Herran Enkeli huusi taiwaasta, sanoen: Älä satuta kättäs poikaan, älä hänelle myös mitään tee; sillä nyt minä tiedän että sinä pelkäät Jumalata, ja et ole säästänyt ainokaista poikaas minun tähteni.

14. Minkä lupauksen Jumala nyt antoi Abrahamille?

Minä suuresti siunaan sinun, ja runsaasti lisään sinun siemenes niinkuin taiwaan tähdet, ja

niinkuin sannan meren reunalla; ja sinun siemenesſäs pitää kaikki kanſat maan päällä siunatuksi tuleman.

B. Iſaakista.

15. Kenen Iſaak otti waimokſensa?

Rebekan, Bethuelin tyttären Meſopotamiasta.

16. Mitä ompi muistettawana molemmista niistä pojista, joita hän synnytti?

Että enſimäinen, jonka hän synnytti, oli ruskia ja karwainen niinkuin waate: ſentähden kutſuiwat he hänen nimenſä Eſau; mutta toiſen nimen he kutſuiwat Jakob.

17. Mihinkä Iſaak meni kalliin ajan tultua maalle?

Gerariin, jossa Herra ilmestyi hänelle ja sanoi: Minä olen sinun kanssas, ja siunaan sinun: sillä sinulle ja sinun siemenelles minä annan kaikki nämät maat, ja wahwistan sen walan, jonka minä Abrahamille, sinun iſälles, wannonut olen.

C. Jakobista.

18. Mitä Raamatussa Eſausta ja Jakobista kerrotaan?

Että Eſau tuli jalokſi metſä- ja peltomiehekſi; mutta Jakob oli yksiwakainen mies, ja asui majoissa. Ja Iſaak rakasti Eſauta: sillä hän söi mielellänsä hänen metſäſaaliistansa. Mutta Rebekka rakasti Jakobita. Ja Eſau myi Jakobille esikoisuudensa herneherkun edestä, ja sanoi: Katso, minä kuolen kuitenkin; mitä minun esikoisuudesta on? Ja hän söi ja joi, ja nousi ja meni pois. Ja niin Eſau katsoi esikoisuutensa ylön.

19. Tiesikö heidän isänsä Isaak tästä mitään?

Ei. Siis kuin Isaak tahtoi siunata esikoisensa Esaun, tuli Jakob, jolla nyt oli suurempi oikeus siunaukseen, kawaluudella, ja wei sen pois weljeltänsä.

20. Tekikö Isaak siunauksensa mitättömäksi, erehdyksensä tiedettyään?

Ei; waan Isaak wapisi hämmästyksestä sangen kowan, ja sanoi: Kuka? kussasta siis se metsämies on, joka minulle sen toi? Ja minä söin kaikista, — ja minä siunasin hänen: mutta hänen pitää myös siunatun oleman.

21. Mitä siis Esau tästä sanoi?

Hän wihastui Jakobin päälle siunauksen tähden, ja sanoi sydämessänsä: Minun isäni murhepäiwät lähestywät: ja minä tapan weljeni Jakobin.

22. Mitä Jakob teki, tämän kuultua?

Jakob läksi Bersabasta ja meni Haraniin.

23. Mitä hänen matkalla tapahtui?

Jakob pani maata. Ja näki unta; ja katso, tikapuut seisoiwat maan päällä, joiden pää ulottui taiwaasen: ja katso, Jumalan enkelit käwiwät ylös ja alas niitä myöden. Ja katso, Herra seisoi niiden päällä, ja sanoi: Minä olen Herra Abrahamin sinun isäs Jumala, ja Isaakin Jumala: tämän maan, jonka päällä sinä makaat, annan minä sinulle ja sinun siemenelles. Ja sinun siemenes pitää oleman niinkuin maan tomu. Ja sinussa pitää kaikki sukukunnat maan

päällä siunatuksi tuleman, ja sinun siemenessäs. Minä olen sinun kanssas, ja warjelen sinua kuhunka ikänänsä joudut.

24. Mitä Jakob teki kuin hän oli unestansa herännyt?

Hän pelkäsi, ja sanoi: Totisesti on Herra tässä paikassa: ja en minä sitä tiennyt. Kuinka peljättäpä on tämä paikka? Ei tässä muu ole, kuin Jumalan huone ja taiwaan owi. Ja Jakob kutsui sen paikan Bethel, ja teki lupauksen.

25. Mihin Jakob sieltä läksi?

Enonsa Labanin tykö, joka asui Haranissa.

26. Mitä erinomaista hänen siellä tapahtui?

Että Jakob, joka palweli Labania, sai hänen molemmat tyttärensä, Lean ja Rahelin, waimoiksensa, ja siihen wielä monilukuisen lauman lampaita, kameleja ja aaseja, piikoja ja palwelioita, joiden kanssa hän palajasi isänsä huoneesen.

27. Mitä hänen paluumatkalla tapahtui?

Jakob meni tietänsä myöden, ja Jumalan enkelit tuliwat häntä wastaan. Ja koska hän näki heidän, sanoi hän: Nämät owat Jumalan sotajoukko. Ja yksi mies paineli hänen kanssansa. Ja kuin Jakob näki ettei hän woittanut häntä, niin hän sanoi: En minä päästä sinua jolles siunaa minua. Ja mies sanoi hänelle: Mikä sinun nimes on? Ja hän wastasi: Jakob. Ja hän sanoi: Ei sinua sillen pidä kutsuttaman Jakob, waan Israel: sillä sinä olet taistellut Jumalan ja ihmisten kanssa, ja olet woittanut. Ja Jakob kutsui sen paikan Pniel: sil-

lå (ſanoi hän) minä olen nähnyt Jumalan kaswosta kaswoon, ja minun ſieluni on wapahdettu.

28. Tuliko Eſaun ja Jakobin wälillä ſowinto?

Eſau kyllä oli tullut Jakobia wastaan, ja 400 miestä hänen kansſanſa; mutta koska hän näki Jakobin, juoksi hän häntä wastaan, ja ſyliinſä otti hänen, ja halaſi häntä kaulasta, ja ſuuta antoi hänen, ja he itkiwät. Ja Jakob antoi weljellenſä lahjoja.

---

8. Joſephin historia.

1. Mikä mies Joſeph oli ynnä weljeinſä kanſſa?

Lampuri.

2. Rakastiko Israel Joſephita enää kuin muita lapſianſa?

Rakasti, että hän oli ſyntynyt hänelle hänen wanhalla ijällänſä: ja teki hänelle kirjawan hameen.

3. Mitä Joſephin weljet täſtä ſanoiwat?

He wihaſiwat häntä, ja eiwät woineet puhutella häntä yſtäwälliſesti.

4. Mitä Joſephin unesta kerrotaan?

Enſin hän jutteli weljillenſä unen, ſanoen: Kuulkaat tätä unta jonka minä näin! Katſo me olimme ſitowananſa jalalliſia wainiolla, ja minun jalalliſeni nouſi ja ſeiſoi; ja katſo teidän jalalliſenne ſeiſowat ympärillä ja kumarſiwat minun jalallistani. Niin ſanoiwat hänen weljenſä hänelle: ſinäkö tulet meidän kuninkaakſemme, kokonanſa hallitſemaan meitä? Ja wiha-

siwat häntä wielä enemmin. Sitte jutteli hän toisen unen, ja sanoi: Katso, minä näin wielä unta: ja katso, aurinko, kuu ja yksitoistakymmentä tähteä kumarsiwat minua. Mutta hänen isänsä sanoi: Mikä uni se on kuin sinä olet nähnyt? Pitääkö minun ja sinun äitis ja weljes tuleman ja kumartaman meitämme sinun edessäs maahan?

5. Mitä Josephin weljet tekiwät koska he näkiwät hänen Dathaniin tulewan?

Kuin he kaukana näkiwät hänen, pitiwät he neuwoa häntä tappaaksensa, ja sanoiwat toinen toisellensa: Katso, tuo unennäkiä tulee. Tulkaat siis tappakaamme häntä, ja heittäkäämme häntä yhteen kuoppaan, ja sanokaamme: paha peto on hänen syönyt: niin saadan nähdä mihinkä hänen unensa joutuwat. Mutta Ruben sanoi: Älkäämme wuodattako werta, waan heittäkäämme häntä kuoppaan; sillä hän tahtoi häntä sillä tawalla pelastaa heidän käsistänsä, saattaaksensa häntä jällen isänsä tykö.

6. Mitä siis weljet tekiwät Josephin?

He riisuiwat häneltä sen kirjawan hameen, ja heitit kuoppaan. Ja kuin he nostiwat silmänsä ja katseliwat, niin katso, Ismaelittain joukko tuli Gileadista; ja heidän kameleinsä kannatus oli styrax, mastix ja laudanum, ja waelsiwat wiemään niitä alas Egyptiin. Niin sanoi Juda weljillensä: Mitä me siitä hyödymme, että me murhaamme meidän weljemme ja salaamme hänen werensä? Tulkaat ja myykäämme

me häntä Ismaelitereille, ja älkäämme satuttako käsiämme häneen; sillä hän on meidän weljemme ja lihamme. Ja he myiwät hänen kahteen kymmeneen hopiapenninkihin; ja Ismaeliterit weiwät hänen pois Egyptiin.

Muist. Judalaisten hopiapenningisså eli sikelissä on 24 kilinkiä Ruotsin pankossa tahi 27 kopeikkaa Wenäjän hopiassa. Siis Joseph myytiin 5 rupl. 40 kop. hopsa *).

7. Kuinka he tämän asian isällensä jutteliwat?

Ja ottiwat Josephin hameen, ja tahrasiwat sen wereen, ja antoiwat kantaa isällensä, ja sanoiwat: Tämän me löysimme: tunnustele jos tämä on poikas hame, taikka ei.

8. Mitä Jakob teki tämän tiedon saatuansa?

Hän tunsi hameen, ja sanoi: Paha peto on hänen syönyt. Ja Jakob rewäisi waatteensa, ja käärei säkin kupeisiinsa, ja murehti monta päiwää.

9. Mitä Josephin tapahtui, tultuansa Egyptiin?

Midianilaiset myiwät hänen Egyptiin, Potipharille, Pharaon (s. o. Egyptin kuninkaan) howinhaltialle. Ja Joseph löysi armon isäntänsä edessä: ja Potiphar asetti hänen huoneensa ylitse, ja kaikki mitä hänellä oli, antoi hän hänen käteensä. Ja tapahtui että hänen isäntänsä emännän silmät paloiwat Josephin päälle; mutta hän kielsi, ja sanoi: Kuinka minä niin paljo pahaa tekisin ja rikkoisin Jumalata wastaan! Ja hän walehteli Josephin päälle isännelle, joka pani hänen wankihuoneesen, jossa kuninkaan wangit oliwat.

*) Tämä ja seuraawaiset muistutukset owat suomentajalta.

10. Kauanko tämä wankeus kesti?

Kaksi ajastaikaa, siksi kuin Joseph kutsuttiin Kuningas Pharaon unia selittämään.

11. Mikä ompi näiden unien lyhyt sisältö?

Kuningas näki unessa seitsemän lihawata lehmää käwelewän laitumella ruohostossa, ja sitte näki hän toiset seitsemän lehmää, rumaa ja laihaa, jotka söiwät ne seitsemän lihawata lehmää. Sitte näki hän toisen kerran unta, ja katso seitsemän täysinäistä ja paksua tähkäpäätä kaswoiwat yhdessä oljessa. Ja seitsemän pientä ja itätuulelta surkastunutta tähkäpäätä kaswoiwat niiden jälkeen. Ja ne seitsemän laihaa tähkää nieliwät ne seitsemän paksua ja täysinäistä tähkäpäätä. Nämät unet selitettiin Josephilta niin, että seitsemän wiljaista wuotta oliwat tulewat koko Egyptin maalle, ja niiden jälkeen seitsemän nälkäwuotta, niin että kaikki senkaltainen wiljan kyllyys unhotetaan.

12. Asettiko Kuningas jonkun wiljaa kokoamaan niinä hywinä wuosina?

Asetti Josephin, jolle hän sanoi: Että Jumala on tämän kaiken sinulle ilmoittanut; niin ei ole yhtään niin taitawata ja ymmärtäwätä miestä kuin sinä olet. Ole sinä minun huoneeni päällä, ja sinun sanalles pitää kaiken minun kansani kuuliaisen oleman; ainoastansa kuninkaallisessa istuimessa tahdon minä olla korkiampi sinua. Ja hän otti sormuksen kädestänsä ja pani sen Josephin käteen; ja puetti hänen kalleisin liinawaatteisin, ja ripusti kultakäädyn hä-

nen kaulaansa. Ja antoi huutaa hänen edessänsä: "Tämä on maan isä". Ja Joseph kokosi sangen paljo jywiä, siihen asti että hän lakkasi lukemasta, sillä ne oliwat epälukuiset.

13. Seuraſiwatko ne seitſemän nälkäwuotta niitä seitſemän hywää?

Toſin. Koska nälkä tuli koko maakuntaan, awasi Joseph kaikki jywä-aitat jokapaikassa, ja myi Egyptiläiſille. Ja kaikki maakunnat tuliwat Egyptiin ostaman Joſephilta.

14. Kutka myös tuliwat Egyptiin ostamaan jywiä?

Joſephin weljet. Sillä koska Jakob näki olewan jywiä myydä Egyptisſä, sanoi hän pojillensa: Mitä te katſotte toinen toiſenne päälle? Katſo, minä kuulen Egyptisſä olewan jywiä: menkäät alas ſinne, ja ostakaat meille ſieltä, että me eläiſimme.

15. Mitä kummallista tapahtui Joſephin weljien, Egyptiin tultuanſa?

Koska he tuliwat Joſephin eteen, kumarſiwat he maahan kaswoillenſa. Mutta hän puhui kowasti heidän kanſſanſa, ja sanoi heille: Kusta te tuletta: He wastaſiwat: Kaanan maalta, ostamaan ſyötäwätä. Ja Joſeph tunſi weljenſä, waan eiwät he häntä tunteneet; ja hän sanoi heille: Te olette wakoojat. He sanoiwat: Me ſinun palwelias olimma 12 weljeſtä, yhden miehen pojat Kaanan maalla; ja katſo, nuorin on nyt meidän iſämme tykönä, mutta yksi ei ole ſillen eleillä. Joſeph sanoi heille: ſepä ſe on kuin minä olen teille puhunut, ſanoen: wakoojat

te oletta. Siinä teitä pitää koeteltamaan. Jos te oletta waat, niin antakaat yksi teidän weljistänne olla sidottuna wankihuoneessa; mutta menkäät te, ja wiekäät kotia, mitä te ostaneet oletta nälkää wastaan; ja tuokaat teidän nuorin weljenne minun tyköni, että teidän sananne todeksi löyttäisiin, ett'ette kuolisi. Mutta he sanoiwat toinen toisellensa. Me olemme totisesti wianalaiset meidän weljemme tähden: sillä me näimme hänen sielunsa ahdistuksen, koska hän meiltä armoa rukoili, ja emme kuulleet häntä; sentähden on tämä ahdistus meidän päällemme tullut.

16. Mitä tapahtui heidän, isänsä tykö tultuansa?

He ilmoittiwat hänelle kaikki, mitä heille tapahtunut oli. Ja tapahtui koska he tyhjänsiwät heidän säkkinsä, katso, oli itsekunkin rahakääröhänen säkissänsä; ja he hämmästyiwät isänsä kanssa. Niin sanoi Jakob: Te oletta saattaneet minun lapsittomaksi: Joseph ei ole eläissä, eikä Simeon, ja Benjaminin tahdotta te wielä wiedä pois. Minun kohtaani kaikki nämät tapahtuiwat.

17. Läksiwätkö Jakobin pojat taas Egyptiin?

Kyllä; sillä kallis aika ahdisti maata. Ja he ottiwat nuorimman weljensä myötänsä; sillä paitsi häntä eiwät he tohtineet tulla Josephin eteen.

18. Kuinka nyt Joseph itsensä menetti heitä kohtaan?

Koska hänen weljensä tuliwat hänen eteensä, kantaen hänelle lahjoja, ja rahaa kaksi sen wer-

ta, kumarsiwat he heitänsä maahan hänen eteensä. Ja hän terwehti heitä rakkaasti, ja sanoi: Onko teidän wanha isänne rauhassa, wieläkö hän elää? He wastasiwat: sinun palwelias meidän isämme on rauhassa ja elää wielä. Ja kuin hän näki weljensä Benjamininin, ilmoitti hän itsensä heille, ja itki korkialla äänellä, ja sanoi heille: Minä olen Joseph, teidän weljenne, jonka te myitte Egyptiin. Wieläkö minun isäni elää? Ja nyt, älkäät surulliset olko, ja älkäät niin hämmästykö, että te oletta minun tänne myyneet. Niin he läksiwät Egyptistä, ja tuliwat isänsä tykö, ja ilmoittiwat hänelle, sanoen: Wielä Joseph elää, ja on koko Egyptin maan herra.

19. Mitä tämä sanoma Jakobiin waikutti?

Kuin hän näki waunut, jotka Joseph oli lähettänyt häntä tuomaan, niin hänen henkensä wirkosi. Ja hän sanoi: Nyt minulla kyllä on, että minun poikani Joseph wielä elää. Minä menen häntä katsomaan ennenkuin minä kuolen. Niin läksi Israel alas Egyptiin kaiken sen kanssa kuin hänellä oli. Ja koska hän tuli Berssabaan, uhrasi hän uhria Herralle, ja Jumala puhutteli häntä yöllä näyssä. Niin tuli Israel seuroinensa, 70 henkeä yhteen lukein, Egyptiin, ja asui Gosenin maalla, jossa he kaswoiwat ja suuresti lisääntyiwät.

20. Mitä Jakobin wiimeisistä hetkistä jutellaan?

Jakob kutsui poikansa, ja sanoi: Kootkaat teitänne, ja minä ilmoitan teille mitä teille ta-

pahtuu tulewilla ajoilla. Ja ſanoi Judalle: Juda, ſinä olet nuori jalopeura, ſaaliista olet ſinä astunut, minun poikani. Ei waltikka oteta Judalta pois, eikä Lain opettaja hänen jalwoistansa, ſiihen asti kuin Sankari tulee, ja hänessä kanſat rippuwat kiinni. Ja koska Jakob lopetti puheensa, niin hän loppui.

Muist. Tämä on ſelkiä ennustus "Sankarin" Jeſuksen Kristuksen tulemiſesta maailmaa wapahtamaan; ja hänessä, Kristuksessa, kanſat rippuwat kiinni, ſe on: Hänen uskonſa on ennen mailman loppua tunnustettawa kaikilta kanſoilta koko maan-piirissä.

---

9. Moſeksen historia.

A. Moſeksen ſyntymiſestä.

1. Kuinka Israelin lasten käwi Egyptissä, Joſephin kuoltua?

Niin uusi Kuningas tuli Egyptiin, joka ei Joſephista mitään tiennyt. Hän ſanoi kanſallensa: Katſo, Israelin lasten joukko on ſuurempi ja wäkewämpi meitä. Tulkaat, käykäämme kawalasti heidän kimppuunsa, ett'ei heitä tuliſi niin paljo. — Niin aſetettiin heidän päällensä weron-päämiehet, waiwaamaan heitä orjuudella: ſillä Pharaolle rakettiin werokaupungit, Pithom ja Raamſes. Mutta jota enemmin he raſittiwat Israelin kanſaa, ſitä enemmin ſe liſääntyi ja kaswoi, josta ſyystä Kuningas antoi lastenämmille Sipralle ja Pualle tämän käskyn: koska te autatte hebrealaiſia waimoja heidän ſynnyttäisſänſä, ja näette istuimella, jos ſe on poika, niin ſurmatkaat häntä; mutta jos ſe tytär

on, niin eläköön. Mutta lastenämmät pelkäsiwät Jumalata, ja eiwät tehneet niinkuin Kuningas oli heille sanonut.

2. Kuka myös siihen aikaan syntyi?

Moses. Hänen wanhempansa, jotka oliwat Lewin huoneesta, salasiwat tämän lapsen kolme kuukautta. Ja kuin eiwät he tainneet häntä enää salata, ottiwat he kaisilaisen arkun, ja siwuiwat sen sawella ja pikillä, ja paniwat lapsen siihen, ja laskiwat sen kaisilistoon wirran partaalla.

3. Kuka kohta sen jälkeen tuli wirralle?

Pharaon tytär. Ja kuin hän näki arkun kaisilistossa, lähetti hän piikansa ja antoi hänen ottaa ylös. Ja kuin hän awasi, näki hän lapsen: ja katso, lapsi itki. Niin hän armahti sen päälle, ja sanoi: Tämä on Hebrealaisten lapsista. Niin sanoi hänen läsnäolewa sisarensa Pharaon tyttärelle, joka häntä ei tuntenut: Tahdotkos että minä menen kutsumaan sinulle imettäwäisen waimon, joka sinulle sen lapsen imettäisi? Hän sanoi: mene. Niin piika kutsui lapsen äitin. Ja Pharaon tytär sanoi hänelle: Ota tämä lapsi, ja imetä se minulle, ja minä annan palkan sinulle.

4. Mitä tapahtui siihen aikaan, koska Moses oli kaswanut?

Pharaon tytär otti sen pojaksensa, ja kutsui hänen Mose. Ja hän meni weljeinsä tykö, ja näki heidän orjuudensa, ja äkkäsi yhden Egyptiläisen lyöwän yhtä Hebrealaista miestä hänen weljistänsä, josta hän niin harmistui, että hän

tappoi sen Egyptiläisen. Samoin teki hän myös toisna päiwänä sen jälkeen, tahtoissansa ratkaista riidan Hebrealaisen ja Egyptiläisen wälillä. Ja se tuli Pharaon eteen, ja hän etsei Mosesta tappaaksensa. Mutta Moses pakeni, ja seisahti Midianin maalla, ja istui kaiwon tykönä. Täällä hän tuli tutuksi Midianin papille, ja mielistyi asumaan hänen tykönänsä. Ja hän antoi hänelle tyttärensä Ziporan emännäksi. Se synnytti pojan, ja hän kutsui hänen nimensä Gersora; sillä hän sanoi: Minä olen muukalainen wieraalla maalla. Ja wielä hän synnytti hänelle pojan, jonka hän kutsui Elieser, sillä hän sanoi: minun isäni Jumala on ollut minun apuni, ja on pelastanut minun Pharaon miekasta.

B. Moseksesta, Israelin lasten pelastajana Egyptistä.

5. Kuinka Jumala ilmaantui Mosekselle?

Koska Moses kaitsi appensa Jethron lampaita korwessa, näkyi Herra hänelle pensaasta, tulen liekissä. Ja kuin hän näki pensaan palawan tulesta, niin hän sanoi: Minä käyn tuonne, ja katson tätä suurta näkyä, mikseipensas palaa yhös. Niin Jumala huusi häntä pensaasta, ja sanoi: Älä lähesty tänne: riisu kengäs jalwoistas; sillä paikka jossas seisot, on pyhä maa. Ja Herra wielä sanoi: Minä olen sinun isäs Jumala, Abrahamin Jumala, Isaakin Jumala ja Jakobin Jumala. Ja Moses pelkäsi.

6. Mihin oli Herra Mosekseen lähettäwä?

Pharaon tykö, sanomaan: Päästä minun kan-

ſani. Ja ellei Pharao oliſi tahtonut laskea heitä menemään, piti Moſeksen wäkewän käden kautta wiemän heitä ulos Egyptistä.

7. Mitä Moſes Herralle wastaſi?

Ah Herra, en ole minä tähän asti puhelias mies ollut; ſillä minulla on hidas puhe ja kankia kieli.

8. Mitä Herra tähän ſanoi?

Kuka on luonut ihmiſen ſuun? Eli kuka on tehnyt mykän taikka kuuroin, eli näkewän taikka ſokian? Enkö Minä Herra ole niitä tehnyt? Mene ſiis nyt, minä olen ſinun ſuuſſas, ja opetan ſinua mitä ſinun puhuman pitää. — Aaron, ſinun weljes, on puhelias. Ja ſittekuin ihmeitä oli tapahtunut ſauwan kautta, joka Moſekſella oli kädeſſä, meni hän Pharaon tykö.

9. Mitä Moſes ſanoi, tultuanſa Pharaon eteen?

Näin ſanoo Herra Israelin Jumala: päästä minun kanſani pitämään juhlaa Minulle korweſſa.

10. Mitä Pharao wastaſi?

Kuka on Herra, jonka ääntä minun pitäiſi kuuleman, ja päästämän Israelin?

11. Mitä Pharao ſiis käski kanſan teettäjille?

Ei teidän pidä täſtä lähin olkia antaman kanſalle tiilejä tehdä niinkuin ennen, menkään he itſe ja kootkaan heillenſä olkia. Kuitenkin ſe tiililuku kuin he tekiwät tähän asti, laskekaat heidän päällenſä: ſillä he owat joutilaſſa. Raſitettakoon kanſa työllä, että heillä oliſi kyllä tekemiſtä, ja eiwät luottaiſi heitänſä walhepuheiſin.

12. Mitä Herra ſitte Moſekſelle ſanoi?

Nyt ſinun pitää näkemän, mitä minä Pharaolle teen; ſillä hänen pitää heitä päästämän wäkewän käden kautta.

C. Pääſiäislampaasta.

13. Minkä Sakramentin Jumala nyt aſetti?

Pääſiäislampaan; josta Herra ſääſi, että jokaiſen perheeniſännän piti ottaman karitſan, wirhittömän ajastaikaiſen oinaan, ja teurastaman ſinä ehtoona, jonka Herra Pääſiäisjuhlaksi määräſi, ja josta Jumala ſanoi: Teidän pitää ottaman wereſtä, ja ſiwuman molemmat pihtipielet ja huonetten owenpäälliſen, joiſſa te ſitä ſyötte. Ja teidän pitää ſyömän lihaa tulella paiſtettua, ja happamatonta leipää: katkerain ruohoin kanſſa pitää teidän ſen ſyömän. Eikä teidän pidä luuta rikkoman ſiitä. Teidän pitää oleman wyötetyt kupeiſta, ja kengät jalaſſanne, ja ſauwan kädeſſänne, niinkuin matkaan kiiruhtawaiſet: ſillä ſe on Herran pääſiäinen.

14. Kuinka nyt Egyptiläisten käwi?

Ja tapahtui puoliyön aikana, että Herra löi kaikki eſikoiſet Egyptin maalla, Pharaon eſikoiſesta, joka hänen istuimellanſa istuman piti, niin wangin eſikoiſeen asti, joka oli wankihuoneeſſa; ja kaikki eläinten eſikoiſet.

15. Mitä Pharao tämän oheſſa yritti?

Hän kutſui Moſekſen ja Aaronin yöllä, ja ſanoi heille: Noskaat ja menkäät pois minun kanſastani, ſekä te että Israelin lapſet; ja men-

käät matkaanne ja palwelkaat Herraa, niinkuin te ſanoneet oletta, ja ſiunatkaat myös minua.

D. Waellukſesta Punameren läpitſe.

16. Mitä Egyptiläiſet nyt tekiwät?

Waatiwat kanſaa, ja hoputtaden ajoiwat heitä pois maalta; ſillä he ſanoiwat: me kuolemma jokainen.

17. Mihinkä päin he nyt matkuſtiwat?

Päin Punamerta. Ja koska Egyptiläiſet ajoiwat Israelin lapſia takaa, käwi Herra heidän edellänſä päiwällä pilwen patſaſſa, johdattaakſenſa heitä tiellä, ja yöllä tulen patſaſſa, walistaakſenſa heitä waeltamaan, ſekä yöllä että päiwällä. Ja kuin Israelin lapſet peljästyiwät, ja napiſiwat Moſesta wastaan, ſanoi hän heille: Alkäät peljätkö — Herra ſotii teidän puolestanne, ja teidän pitää alallanſa oleman.

18. Mitä Herra nyt Moſekſelle ſanoi?

Nosta ſinä ſauwas, ja ojenna kätes meren ylitſen, ja eroita ſe yhdeſtä, että Israelin lapſet käwiſiwät keskeltä merta kuiwaa myöden. Ja katſo, minä paadutan Egyptiläisten ſydämet, ja he ſeuraawat teidän jälisſänne. Niin minä woitan kunnian Pharaosta ja kaikesta hänen ſotajoukostanſa.

19. Mitä itſestä läpikäynnistä kerrotaan?

Koska Moſes ojenſi kätenſä meren ylitſe, erkaniwat wedet, ja Israelin lapſet käwiwät keskeltä merta kuiwaa myöden; ja wedet oliwat heille niinkuin muuri heidän oikialla ja waſem-

malla puolellansa. Ja Egyptiläiset seurasiwat heidän perässänsä. Mutta kuin Israelin lapset oliwat tulleet toiselle rannalle, ojensi Moses kätensä meren ylitse, Herran sanan jälkeen, ja meri palasi hänen woimaansa; ja Egyptiläiset hukkusiwat siinä.

20. Mitä siis Moses ja Israelin lapset tekiwät?

Silloin he weisasiwat Herralle kiitoswirren, ja sanoiwat: Minä weisaan Herralle, sillä Hän on sangen jalon työn tehnyt; hewoisen ja miehen hän mereen syöksi. Herra on minun wäkewyyteni ja kiitoswirteni, ja on minun autuuteni. Hän on minun Jumalani, ja minä rakennan hänelle majan, hän on minun isäni Jumala, ja minä ylistän häntä. Herra on äsken sotamies: Herra on hänen nimensä j. n. e. (2 Mos. k. 15.)

E. Israelin lasten Mannan syömisestä, ja weden juomisesta kalliosta.

21. Kuhunka Israelin lapset Punamereltä tuliwat?

Arabian korpeen, kussa he matkustiwat kolme päiwää, ja eiwät löytäneet muuta kuin wettä; waan eiwät saaneet juoda sitä, sillä se oli ylön karwas.

22. Mitä Israelin lapset siis tekiwät?

He napisiwat Herraa ja Mosesta wastaan näljän tähden, sanoen: Joska olisimme Egyptin maalla kuolleet, koska me istuimme lihapatain tykönä!

23. Millä Jumala heitä korwessa rawitsi?

Mannalla, jota Herra antoi sataa niinkuin

härmä, ja olikin ympyriäistä ja pientä, niinkuin härmä maan päällä (ja niinkuin korianderin siemen, walkia, ja maisti niinkuin sämpylä hunajan kanssa). Ja kuin Israelin lapset sen näkiwät, sanoi Moses heille: Tämä on se leipä jonka Herra teille on antanut syödäksenne. Jokainen kootkaan siitä niin paljo kuin hän syö, ja ottakaat Gomor joka pääluwulle, henkiluwun jälkeen kuin on hänen majassansa. Mutta kuudentena päiwänä (Perjantaina) piti heidän kokooman kaksikertaisesti; sillä, sanoi Moses, sabbathina ette sitä löydä kedolta.

Muist. Gomor, mitta Judalaisilla, joka sisällänsä piti puolitoista kannua.

24. Mitä Moses teki muistoksi tästä Mannasta?

Hän käski täyttämään Gomor siitä, kätkettää jälkeen tulewaisille, että he näkisiwät sen leiwän, jolla Herra oli heitä ruokkinut 400 ajastaikaa korwessa.

25. Mitä kansa taas teki, kuin eiwät löytäneet wettä?

Kansa riiteli Mosekseen kanssa, ja sanoi: Antakaat meille wettä juodaksemme. Mitä warten sinä olet meidän johdattanut Egyptistä tänne kuolettaakses meitä ja meidän lapsiamme, ja meidän elämitämme janolla?

26. Mitä siis Moses teki?

Moses huusi Herran tykö, ja löi Jumalan käskyllä, sauwallansa kalliota, josta Herra antoi wedet juosta. Ja sen paikan nimi kutsuttiin Massa ja Meriba, Israelin lasten riidan tähden.

F. Lain antamisesta.

27. Mitä tapahtui kolmantena kuukautena Israelin lasten lähtemisestä Egyptin maalta?

Moses astui ylös Jumalan tykö Sinain wuorelle, ja kansa sioitti itsensä korpeen, wuoren kohdalle.

28. Mitä Herra siellä Mosekselle puhui?

Katso, minä tulen sinun tykös paksussa pilwessä, että kansa kuulee minun puhuwan sinun kanssas. Mene kansan tykö, ja pyhitä heitä tänäpänä ja huomena, että he olisiwat kolmantena päiwänä walmiit: sillä kolmantena päiwänä Herra on astuwa alas kaiken kansan eteen Sinain wuorelle. Ja Moses teki niin.

29. Mitä siis kolmantena päiwänä sen jälkeen tapahtui?

Niin tuli pitkäisen jyliná ja tulen leimaus, ja paksu pilwi wuoren päälle, ja sangen wäkewä basunan ääni. Ja kansa seisahti wuoren ala. Mutta koko wuori suitsi, siitä että Herra astui alas sen päälle tulessa. Ja sen basunan heliná enemmin ja enemmin eneni. Ja Jumala puhui kaikki nämät sanat, sanoen: Minä olen Herra sinun Jumalas, joka sinun Egyptin maalta, orjuuden huoneesta, ulos wienyt olen. Ei sinun pidä muita jumalita pitämän Minun edessäni. Ei sinun pidä turhaan lausuman sinun Herras Jumalas nimeä: sillä ei Herra pidä sitä rankaisemata, joka hänen nimensä turhaan lausuu. Muista Sabbathin päiwä, ettäs sen pyhittäisit. Sinun pitää kunnioitseman Isääs ja Äitiäs, ettäs (menestyisit) ja kauan eläisit maan

päällä, jonka Herra, sinun Jumalas, antaa sinulle. Ei sinun pidä tappaman. Ei sinun pidä huorin tekemän. Ei sinun pidä warastaman. Ei sinun pidä wääräå todistusta sanoman sinun lähimäistäs wastaan. Ei sinun pidä pyytämän lähimäises huonetta. Ei sinun pidä himoitseman sinun lähimäises emändätä, eikä hänen palweliatansa, eikä piikaansa, eikä hänen härkäänsä, eikä hänen aasiansa, eikä mitään kuin sinun lähimäises on. Nämät kymmenen Käskyä kirjoitettiin Kahteen Kiwiseen Tauluun.

G. Israelin lasten epäjumaluudesta.

30. Kauanko Moses oli Jumalan tykönä wuorella?

Neljäkymmentä wuorokautta.

31. Mitä kansa sillä aikaa teki?

He kokoontuiwat Aaronita wastaan, ja sanoiwat hänelle: Nouse, tee meille jumalita, jotka meidän edellämme käwisiwät: sillä emme tiedä, mitä tälle miehelle Mosekselle tapahtunut on, joka meidän Egyptin maalta johdatti.

32. Mitä Aaron tähän wastasi?

Hän sanoi: Rewäiskäät ne kultaiset korwarenkaat, jotka owat teidän korwissanne. Ja hän otti ne, ja teki niistä waletun wasikan, ja rakensi alttarin, ja huusi: Huomena on Herran juhlapäiwä. Ja kansa uhrasi polttouhria ja kiitosuhria.

33. Mitä siis Herra puhui Mosekselle?

Astu alas, sillä kansa, jonka sinä Egyptin maalta johdatit ulos, tekiwät heillensä waletun

wasikan ja kumarsiwat sitä, ja uhrasiwat sille, ja sanoiwat: Nämät owat sinun jumalas, Israel, jotka sinun Egyptin maalta johdattiwat ulos.

34. Mitä siis Moses teki, kansan työ palajattuansa?

Hän otti wasikan, jonka he tehneet oliwat, ja poltti tulella, ja muserši sen tuhwaksi: sitte hän hajotti sen weteen, sekä nuhteli Aaronita tästä suuresta rikoksesta, ja sanoi kansalle: Te oletta tehneet suuren synnin: ja nyt minä astun ylös Herran työ, jos minä mitämaks taidan sowittaa teidän rikoksenne. Ja hän rukoili heidän edestänsä.

H. Tabernakelista.

35. Minkä Jumala käski Mosekšen tekemään?

Tabernakelin, jonka piti oleman pyhän Majan Herralle. Ja Arkki piti tehtämän näin: puoltakolmatta kyynärätä pitkän, puoltatoista kyynärätä lewiän, ja puolitoista kyynärätä korkian, ja silattaman puhtaalla kullalla, sekä sisältä että ulkoa, ja tehtämän sen ympärille kultainen wanne: Ja Armoistuimen, puhtaasta kullasta, ja kakši Kerubimiä kullasta, wahwaa tekoa, molempiin päihin armoistuinta: Ja myös pöydän sittimipuusta, joka piti silattaman puhtaalla kullalla: sekä puhtaasta kullasta pöytäastiat, ja kynttiläjalan ja seitsemän lamppua heidän niistimensä ja sammutuskalunsa kansa. Ja Herran kunnia täytti Tabernakelin eli pyhän Majan, ja pilwi oli päiwällä sen ylitse, ja yöllä oli tuli siinä, koko Israelin silmäin edessä, kaikissa heidän waellukšissansa.

I. Kapinasta Moſesta wastaan, ja rangaistuksesta siitä.

36. Kutka oliwat ne, jotka Moſesta ja Aaronita wastaan nousiwat?

Korah, Dathan ja Abiram, ja niiden kanssa 250 miestä ylimäisistä kansassa, ja sanoiwat Moſekſelle ja Aaronille: Se on teidän ylönpaljo; sillä kansa on kaikki pyhä, ja Herra on heidän kanssansa: ja miksi te korotatte teitänne Herran kansan päälle?

37. Mitä Moſes tästä sanoi?

Hän wihastui sangen kowin, ja sanoi Korahlle: Sinä ja koko sinun joukkos pitää huomena oleman Herran edessä. Ja he kokoontuiwat seurakunnan majan owen eteen. Ja Herran kunnia näkyi. Ja kuin Herra oli heitä hukuttamallansa, puhui Moſes kansalle, sanoen: Paetkaat näiden jumalattomitten ihmisten majain ympäriltä, ett'ette myös hukkuisi heidän synneissänsä.

38. Mitä sitten tapahtui?

Koska Moſes nämät puhunut oli, halkesi maa heidän altansa, ja awasi suunsa ja nieli Korahn, Dathanin ja Abiramin ja heidän huoneensa, ja he meniwät eläwänä helwettiin. Ja tuli läksi Herralta, ja poltti ne 250 miestä, jotka heitä oliwat puoltaneet.

39. Miltä tämä asia Israelin lapsille näytti?

He napisiwat Moſesta ja Aaronita wastaan, sanoen: Te oletta tappaneet Herran kansan.

40. Mitä Herra aikoi tämän kanſan tehdä?

Ja Herra puhui Moſekſelle ja Aaronille, ja ſanoi: Paetkaat täſtä kanſasta; ſillä minä ſurmaan äkistä heidän.

41. Mitä ſiis Moſes ja Aaron tekiwät?

He ſowittiwat kanſan Herran edeſſä; ja ſittekuin 14,700, paitſi niitä, jotka Korahn kapinaſſa hukkuiwat, oliwat ſurmatut, aſetui rangaistus, joka Herralta oli käynyt ulos.

42. Montako ſauwaa Moſes käski panemaan ſeurakunnan majan Todiſtukſen eteen?

Kakſitoiſtakymmentä, eli yhden itſekultakin Iſraelin ſukukunnalta, ja kirjoittamaan kunkin nimen hänen ſauwaanſa; mutta Aaronin nimi piti kirjoitettaman Lewin ſauwaan.

43. Mitä kummallista ſen jälkeen tapahtui?

Ja tapahtui toisna päiwänä, että Moſes meni Todiſtukſen majaan, ja katſo, Aaronin ſauwa Lewin huoneesta wiheriöitſi, ja kukoiſtus puhkeſi, ja kukkainen tuli täydelliſekſi, ja kaswoi kypſiä mantelita. Ja Herra ſanoi Moſekſelle: Kanna Aaronin ſauwa jällen Todiſtukſen eteen tallella pidettää. Ja Moſes teki ſen.

44. Napiſiko kanſa wieläkin Jumalata ja Moſesta wastaan?

Napiſi, ſanoen: Mikſi ſinä toit meitä Egyptistä korpeen kuolemaan? Sillä ei täſſä ole leipää eikä wettä, ja meidän ſielumme ſuuttuu tähän löyſään ruokaan.

45. Mitä ſiis Herra heidän teki?

Niin Herra lähetti kanſan ſekaan tuliſia kärmeitä, jotka kanſaa puriwat, niin että paljo kanſa Israelista kuoli. Mutta kuin he jällen katuiwat, ſanoi Herra Moſekſelle: Te ſinulles tulinen käärme, ja nosta ſe merkiksi ylös: ja tapahtuu, että ſe joka purtu on, koska hän katſoo ſen päälle, niin hän elää (paranee).

K. Moſekſen kuolemasta.

46. Johdattiko Moſes Israelin lapſet luwattuhun maahan?

Ei, waan rajalle. Ja Moſes kutſui koko Israelin, ja ſanoi heille: Tämä käsky kuin minä ſinulle tänäpänä käsken, ei ole ſinulta ſalattu, eikä myös kaukana; ſillä ſe ſana on sangen läsnä ſinun tykönäs: ſinun ſuuſſas ja ſinun ſydämeſſäs, ettäs ſen tekiſit. Minä ſinulle tänäpänä käsken, ettäs rakastat Herraa ſinun Jumalatas, ja waellat hänen teisſänſä, ja pidät hänen käskynſä, ettäs saiſit elää ja enätäiſiin, ja Herra ſinun Jumalas ſiunaiſi ſinua ſiinä maassa kuhunkas menet. Mutta jos et ſinä ole kuuliainen, waan annat wietellä ſinus, niin ettäs kumarrat wieraita jumalita, niin teidän pitää peräti hukkuman. Minä otan taiwaan ja maan todiſtajakſi teistä, että minä panen teidän eteenne elämän ja kuoleman, ſiunauksen ja kiroukſen. Ja kuin Moſes nämät puhunut oli, niin hän kuoli Nebon wuorella, 120 ajastaikasna. Ja Jumala itſe hautaſi hänen.

10. Josuasta.

1. Kuka asetettiin Israelin kansaa johdattamaan Kaanan maalle?

Josua, jolle Herra sanoi: Nouse nyt, ja matkusta tämän Jordanin ylitse, sinä ja kaikki tämä kansa, siihen maahan kuin minä annan Israelin lapsille. Ei kenkään woi sinua wastaan seisoa koko elinaikanas: niinkuin minä olin Mosekseen kanssa, niin olen minä myös sinun kanssas. Ainoasta ole rohkia ja wahwista sinuas juuri hywin, että pitäisit kaiken Lain ja tekisit sen jälkeen, kuin Moses sinulle käski, että toimellisesti tekisit kaikissa niissä kuin sinä waellat.

2. Mitä siis Josua käski kansan päämiehiä?

Käykäät leirin läpitse, ja käskekäät kansaa, sanoen: Walmistakaat teillenne ewästä, sillä kolmen päiwän perästä pitää teidän käymän tämän Jordanin ylitse, että te joutuisitte maata omistamaan, jonka Herra teidän Jumalanne teille antaa. Ja wielä Josua sanoi: Pyhittäkäät teitänne; sillä huomena tekee Herra ihmeellisen työn teidän keskellänne.

3. Mitähän seuraawana päiwänä tapahtui?

Kansa läksi majoistansa menemään Jordanin ylitse; mutta Papit, jotka kantoiwat liiton arkkia, seisoiwat kuiwan päällä, asetetut Jordanin keskellä: ja koko Israel käwi kuiwan päällä sen läpitse, siihen asti, että kaikki kansa tuli Jordanin ylitse.

4. Kutka toisella puolella Jordania asuiwat?

Amorealaisten kuninkaat kansoinensa, jotka

oliwat ſulkeneet Jerihon kaupungin Israelin lasten edeſtä.

5. Mitä Herra nyt Joſualle ſanoi?

Katſo, minä olen antanut Jerihon ja hänen kuninkaanſa, wäkewät ſotajoukot, ſinun kätees. Ja kuin papit kantoiwat liiton arkin ympäri kaupunkita ja ſoittiwat riemuwuoden baſunata, niin muuri jakoſi itſeſtänſä, ſillä ſeitſemännellä kerralla, ja kaikki kanſa itſekukin kohdastanſa astui kaupunkiin.

6. Mitä Joſua elämänſä lopulla teki?

Hän kokoſi kaikki Israelin ſukukunnat, ja kutſui edes wanhimmat, päämiehet, tuomarit ja eſimiehet Israeliſſa, ja ſanoi heille: Peljätkäät nyt Herraa, ja palwelkaat häntä täydelliſesti ja uskolliſesti; ja hyljätkäät ne jumalat, joita teidän iſänne palweliwat tuolla puolen wirtaa, ja Egyptiſſä. Jollei teidän kelpaa Herraa palwella, niin walitkaat teillenne tänäpäiwänä ketä te palwelette; mutta minä ja minun huoneeni palwelemme Herraa. Niin Joſua teki liiton kanſan kanſſa, ja aſetti ſäädyn ja oikeuden heidän eteenſä. Ja niin antoi Joſua kanſan mennä, itſekunkin perintöönſä. Ja ſen jälken kuoli Joſua, 110 ajastaikasna.

---

11. Gideonista ja Simſonista.

1. Pyſyiwätkö Israelin lapſet aina oikiaſſa Jumalanpalwelukſeſſa?

Eiwät; waan tekiwät uſein syntiä Herraa wastaan, pakanalliſia jumalita palwellen.

2. Mitä Gideonin aikana tapahtui?

Midianitain käsi oli ankara Israelin päällä, niin että se peräti köyhtyi, ja koska Israel jotakin kylwi, tuliwat Midianitat ja turmeliwat kaiken kaswun.

3. Kuka oli heitä tästä ahdistuksesta wapahtawa?

Gideon, jolle Herra sanoi: Rauha olkoon sinun kanssas, sinä wäkewä sotamies! — Mene tässä wäkewyydessäs, sinä wapahdat Israelin Midianitain kädestä.

4. Kuinka se tapahtuwa oli?

Koska kaikki Midianitat ja Amalechitat kokosiwat itsensä yhteen, ja sioittiwat heitänsä Jesreelin laaksoon, niin Herran Henki täytti Gideonin, että hän otti kanssansa 300 miestä, ja jakoi ne kolmeen joukkoon, ja antoi basunat heidän jokaisen käteensä ja tyhjät sawiastiat, ja lamput astiain sisälle; ja he karkasiwat wihollisten päälle, puhalsiwat, ja huusiwat: (tässä) Herran ja Gideonin miekka. Ja koska he puhalsiwat basuniin, sowitti Herra niin, että yhden miekka kääntyi toista wastaan kaikessa siinä sotajoukossa, ja sotawäki pakeniwat, ja Israelin miehet ajoiwat heitä takaa, ja tappoiwat heidän päämiehensä. Ja sitte oli maa lewossa 40 ajastaikaa.

5. Mitä Simsonin aikana tapahtui?

Israelin lapset, jotka tekiwät wielä pahaa Herran edessä, annettiin Philistealaisten käsiin. Siihen aikaan syntyi Simson, josta Herran

enkeli sanoi hänen äitillensä: Se lapsi pitää oleman Jumalan Nazir jo äitinsä kohdusta: ja hän rupee wapahtamaan Israelia Philistealaisten kädestä.

Muist. Nazir; sillä ymmärretään miestä tahi waimoa, joka erinomaisella ja pyhällä lupauksella erousi yhteisen elämän tawoista, pyhitäiksensä Herralle raitiilla, hiljaisella ja jumalisella menolla, sekä Hänen sanansa ja hywäin töidensä tutkinnolla. Muutamilta sellaisia lupauksia luwattiin määrätyksi ajaksi, muutamilta taasen koko elinkaudeksi. Wäkewien juomien heittäminen oli kuitenki ensimäisenä ja korkeimmana waatimuksena kummassaki kohdassa. Katf. 4 Mos. k. 6: 2 j. n. e.

6. Tiedätkö jotain muuta Simsonista?

Simsonilla, jonka Herra siunasi, ja jossa Herran henki rupesi waikuttamaan Danin leirissä, Zoran ja Esthaolin leirissä, oli semmoinen wäkewyys, että hän rewäisi kiljuwan jalopeuran kappaleeksi, niinkuin hän olisi wohlan rewäisnyt; poltti Philistealaisten laihon, wiinapuut ja öljypuut, ja löi 1000 miestä heistä aasin leukaluulla. Mutta kuollessansa teki hän enemmän wahinkoa kuin eläissänsä niin muodoin, että hän tarttui sen huoneen kahteen pilariin, kuhunka Philistealaiset ja heidän päämiehensä oliwat kokoontuneet suurta uhria tekemään jumalallensa Dagonille, ja nojasi niin wahwasti niiden pilarien päälle, että huone lankesi, ja surmasi hänen ja kaiken kansan kuin siinä oli. Simson tuomitsi Israelia 20 ajastaikaa.

12. Samuelin historia.

1. Mitä Samuelin wanhemmista kerrotaan?

Hänen isällänsä Elkanalla oli kaksi waimoa, yhden nimi oli Hanna ja toisen nimi Peninna:

mutta Peninnalla oli lapsia, waan Hannalla ei ollut lasta. Mutta Hanna, joka oli hurskas ja rukoili Herran edessä, tuli wihdoin raskaaksi, ja synnytti pojan ja kutsui hänen nimensä Samuel, sanoen: sillä minä olen rukoillut häntä Herralta.

2. Mitä Samuelin kaswatuksesta haastetaan?

Koska hän oli wieroitettu, toiwat wanhemmat hänen Herran huoneesen Silossa. Mutta nuorukainen Samuel waelsi ja kaswoi, ja oli otollinen sekä Herran että ihmisten edessä.

3. Kenen edessä Samuel palweli Herraa?

Papin Elin edessä.

4. Mitä tästä Elistä jutellaan?

Herra tahtoi rankaista häntä ja hänen poikiansa siitä, etteiwät hänen poikansa kunnioittaneet Jumalata, ja että he tekiwät syntiä wäärällä jumalanpalwelukſella, jota Eli ei kokenut estää. Tämän Herra ilmoitti Samuelille, ja Samuel sanoi kaikki Elille.

5. Mitä Eli sanoi, tämän kuultuansa?

Hän on Herra, hän tehköön niinkuin hänelle on kelwollinen.

6. Millä tawoin Herran uhkaus käwi täytäntöön?

Philistealaiset sotiwat ja Israel lyötiin, ja se oli sangen suuri tappo: niin että Israelista kaatui 30,000 miestä, ja Jumalan arkki otettiin pois, ja kaksi Elin poikaa, Hophni ja Pinehas, kuoliwat. Ja koska Eli kuuli mainittawan tätä, lankesi hän maahan taapäin istui-

melta, portin tykönä, ja murſi niskanſa ja kuoli. Hän tuomitſi Israelia 40 ajastaikaa.

7. Kauanko Herran arkki oli Philiſtealaisten maalla?

Seitſemän kuukautta. Mutta Herra waiwaſi Philiſtealaiſia, että he lähettiwät ſen takaſiin.

8. Mitä ſiis Samuel ſanoi koko Israelin huoneelle?

Jos te käännätte teitänne kaikesta ſydämeſtänne Herran tykö, ja heitätte teiltänne wieraat jumalat ja Aſtaroth pois, ja palwelette Häntä ainoata, niin hän pelaſtaa teidän Philiſtealaiſten käſiſtä. Ja Samuel wielä ſanoi: Kootkaat kaikki Israel Mizpaan: ja minä rukoilen teidän edeſtänne Herraa. Ja he tuliwat Mizpaan kokoon, ja paaſtoſiwat ſen päiwän, ja ſanoiwat: Me olemma syntiä tehneet Herraa waſtaan.

9. Mitä wielä Samuelista kerrotaan?

Koska Herra oli karkottanut Philiſtealaiſet, otti Samuel yhden kiwen, ja pani Mizpan ja Senin wälille, ja kutſui ſen nimen Eben Ezer, ſe on apukiwi, ja ſanoi: Tähän asti on Herra auttanut meitä. Hän tuomitſi Israelia niin kauan kuin hän eli.

---

13. Israelin Kuninkoista.

1 Sam. k. 8—10.

A. Saulista.

1. Tytyiwätkö Israelin lapſet Tuomarien hallitukſeen?

Eiwät; waan kanſa ſanoi Samuelille: Katſo, ſinä olet wanhennut, ja ſinun poikas eiwät

waella ſinun teisſäs. Niin aſeta meille kuningas joka meitä tuomitſiſi, niinkuin kaikilla pakanoillakin on.

2. Noutiko Samuel kanſan mieltä?

Samuel otti ſen pahakſi, ja rukoili Herraa kanſan edeſtä. Mutta Herra ſanoi Samuelille: Kuule kanſan ääntä kaikiſſa niiſſä kuin he ſinulle ſanowat; ſillä eiwät he ole ſinua hyljänneet, waan minun, etten minä heitä hallitſiſi.

3. Kuinka ſilloin käwi kuin Saul oli kuninkaakſi walittawa?

Koska Samuel oli koonnut kaikki Israelin ſukukunnat, heitettiin arpaa, ja arpa lankeſi Benjaminin ſukuun, ja mieheen, joka oli Kiſin poika, nimeltä Saul; hän oli kaunis nuori mies, päätä pitempi kaikkea muuta kanſaa. Niin otti Samuel öljyaſtian, ja kaaſi hänen päänſä päälle, ja antoi ſuuta hänen, ja ſanoi: Näetkös että Herra on ſinun woidellut päämiehekſi perimiſenſä päälle? Niin huuſi kaikki kanſa, ja ſanoiwat: Olkoon kuninkaalle onnekſi!

4. Mitä mainioita Saul kuningasna teki?

Koska Ammitat meniwät piirittämään Israelia, jakoi Saul kanſan kolmeen joukkoon, ſekä löi Ammonitalaiſet, ja hajotti, niin ettei kahta heiſtä yhteen jäänyt. Myös meni hän Herran käskyllä ja löi Amalechitat, ja otti Agagin, heidän kuninkaanſa, kiinni. Mutta Saul ſäästi Agagin, ja otti itſellenſä ja kanſalle mitä parasta lampaista ja karjasta oli, waikka ſe oli Jumalalta kielty.

5. Mitä Saulin tästä tottelemattomuudesta tapahtui?

Herra antoi Samuelin kautta sanoa Saulille: Eikö se niin ole? koska sinä olit wähäinen sinun silmäis edessä, tulit sinä Israelin sukukuntain pääksi, ja Herra woiteli sinun Israelin kuninkaaksi. Koska Herra sanoi sinulle: tapa Amalechitat, olet sinä ottanut lampaita ja karjaa, ne parhaat kirotuista, uhratakses Herralle. Kelpaako Herralle paremmin uhri, kuin että sinä kuulisit Herran äänen? Katso, kuuliaisuus on parempi kuin uhri, ja totella parempi kuin oinasten lihawuus. Sillä tottelemattomuus on noituuden synti, ja wastahakoisuus on epäjumalan palwelus. Että siis olet hyljännyt Herran sanan, on Hän sinun myös hyljännyt, ettei sinun sillen pidä kuningasna oleman. Ja ei nähnyt Samuel enempi Saulia kuolemapäiwään asti.

B. Dawidista.

6. Kenestä oli Dawid syntyisin?

Judan sukukunnasta. Ja tapahtui, että yksi mies, Boas nimeltä, otti Ruthin emännäksensä, ja hän synnytti pojan, ja kutsui hänen nimensä Obed. Ja hän siitti Isain, joka on Dawidin Isä.

7. Mitä on Dawidista muistettawana, ennen kuninkaaksi tultuansa?

Herra sanoi Samuelille: täytä sinun sarwes öljyllä, ja mene Isain tykö; sillä hänen pojistansa olen minä katsonut Israelille kuninkaan. Ja Samuel toimitti uhrin, ja hän pyhitti Isain ja hänen poikansa, ja kutsui heidän uhrille. Ja

koska he tuliwat siſälle, katſoi Samuel Eliabin päälle, ja ajatteli: Toſin tämä on Herran edeſſä hänen woideltunſa. Mutta Herra ſanoi Samuelille: Älä katſo hänen muotoanſa elikkä ſuurta kokoanſa; ſillä ei ſe ole niinkuin ihminen näkee. Ihminen näkee ſen kuin ſilmäin edeſſä on, mutta Jumala katſoo ſydämeen. Ja kuin Iſain kaikki ſeitſemän poikaa oliwat tulleet Samuelin eteen, ſanoi hän: Ei ole Herra näitä walinnut. Niin he lähettiwät ja noudattiwat Dawidin, joka kaitſi lampaita. Ja hän oli kaunis kaswoilta ja ihanan muotoinen. Ja Herra ſanoi Samuelille: nouſe ja woitele tämä, ſillä tämä ſe on. Ja kuin hän woideltu oli, tuli Herran henki Dawidiin ſiitä päiwäſtä, ja ſen perään.

8. Kuinka Dawid tuli tutuksi kuningas Saulille?

Koska Herran henki läksi Saulista, tuli paha henki ja waiwaſi häntä. Niin ſanoi yksi Saulin palwelioista. Iſain Bethlehemitan poika taitaa ſoittaa, ja on urhoollinen ſotamies, ja toimellinen aſioiſſa, ja ihana mies, ja Herra on hänen kanſſanſa. Niin Saul lähetti ſanansaattajat Iſaille, ſanoen: Lähetä minun tykköni ſinun poikas Dawid, joka on lampuri. Ja kuin Dawid tuli Saulin tykö, tuli hän hänelle juuri rakkaaksi, ja teki hänen aſeenſa kantajaksi. Ja kuin paha henki tuli Saulin päälle, otti Dawid kanteleen ja ſoitti kädellänſä — ja Saul wirwoitettiin.

9. Mitä ſodasta Goljathin kanſſa kerrotaan?

Philiſtealaiſet kokoſiwat ſotawäkenſä ſotaan.

Niin tuli Philistealaisten leiristä yksi mies heidän keskellensä, Goljath nimeltä, kuutta kyynärätä ja kämmenen leweyttä pitkä. Ja hänellä oli waskilakki päässänsä, ja suomuksen kaltainen pantsari yllänsä, ja waskikilpi hänen hartioillansa, ja hänen keihäänsä painoi 600 siklia. Ja hän huusi Israelin joukolle: Walitkaat yksi teistänne, joka tulee tänne alas minun tyköni. Jos hän woi sotia minua wastaan, niin me olemma teidän palwelianne; mutta jos minä hänen woitan, niin teidän pitää oleman meidän palweliamme. Tästä puheesta hämmästyi Saul ja koko Israel; ja he pelkäsiwät suuresti.

Muist. Meidän laskumme mukaan Goljathin keihäs painoi 18 naulaa ja 24 luotia.

10. Mitähän wielä tapahtui?

Niin tapahtui, että Dawid, joka tuli sotaleiriin weljiänsä katsomaan, ja sai kuulla tästä ja että Saul oli luwannut tyttärensä sille miehelle, joka löisi sen Philistealaisen, sanoi Saulille: Älköön kenenkään sydän hämmästykö hänen tähtensä: sinun palwelias käy sotimaan sitä Philistealaista wastaan. Saul sanoi Dawidille: Et sinä woi sotia häntä wastaan. Mutta Dawid sanoi: Sinun palwelias on lyönyt sekä jalopeuran että karhun: Niin pitää tämän Philistealaisen oleman, kuin yksi näistä; sillä hän on pilkannut eläwän Jumalan sotawäkeä. Ja Saul sanoi Dawidille: Mene; Herra olkoon sinun kanssas!

11. Millä Dawid tämän Philistealaisen woitti?

Sillä, että hän otti sauwan ja kiwen, ja te-

ki siitä lingon, ja paiskasi Goljathia otsaan, että kiwi meni hänen otsansa sisälle, ja hän lankesi maahan ja kuoli. Ja Dawid juoksi ja weti Philistealaisen miekan tupesta ulos, ja tappoi hänen.

12. Mitä tapahtui Dawidin, oleskellessansa Saulin huoneessa?

Saul asetti Dawidin sotamiestensä päälle. Mutta koska sotajoukko palasi sotimasta, lauloiwat waimot: Saul löi tuhannen, mutta Dawid kymmenen tuhatta; josta Saul katsoi julmasti Dawidin päälle siitä päiwästä ja aina sitte. Mutta Jonathan, Saulin poika, ja Dawid mielistyiwät keskenensä, ja rakastiwat toinen toistansa.

13. Kuinka Dawid kuninkaanwallan sai?

Philistealaiset sotiwat Israelia wastaan, ja Israelin miehet lankesiwat lyötynä Gilboan wuorella. Ja Saul haawoitettiin, ja otti miekkansa ja lankesi siihen ja tappoi itsensä; ja hänen poikansa surmattiin myös. Niin koko Israel kokosi itsensä Dawidin tykö Hebroniin, ja sanoi: Katso, sinun luus ja lihas me olemme. Ja aina ennen koska Saul oli meidän Kuninkaamme, johdatit sinä Israelin ulos ja sisälle: ja Herra sinun Jumalas on sanonut sinulle: Sinun pitää oleman minun kansani Israelin päämiehen. Ja Dawid teki liiton heidän kanssansa Hebronissa. Ja he woiteliwat Dawidin Israelin kuninkaaksi, Herran sanan jälkeen, Samuelin kautta. Ja Dawidin nimi kuului kaikissa maissa: ja Herra antoi hänen pelkonsa tulla kaikkein pakanain päälle. 1 Mik. k. 10 j. n. e. 2 Sam. k. 1.

14. Mitä ompi Dawidin synneistä muistettawana?

Ja tapahtui kerran, että Dawid käyskenteli kuninkaan huoneen katon päällä, ja näki sieltä waimon, joka oli sangen ihana näkyänsä, ja sanoi: Eikö tämä ole Bathseba, Urian sen Hethiläisen emäntä? Ja hän kirjoitti kirjan sodanpäämiehen Joabin tykö, sanoen: Pankaat Uria kowimman sodan eteen, että hän tapettaisiin Ammonin lasten miekalla. Sitte antoi Dawid tuoda Bathseban huoneesensa; ja hän tuli hänen emännäksensä.

15. Kenen siis Jumala lähetti Dawidin tykö?

Prophetan Nathanin, joka nuhteli Dawidia hänen synneistänsä, sanoen: Niin sanoo Herra Israelin Jumala: Minä olen woidellut sinun Israelin kuninkaaksi, ja Minä olen pelastanut sinun Saulin kädestä, ja olen antanut sinulle sinun herras huoneen. Miksis katsoit Herran sanan ylön, tehden pahaa hänen silmäinsä edessä? Urian olet sinä lyönyt miekalla, ja hänen waimonsa olet sinä ottanut sinulles emännäksi. Niin ei pidä myös miekka lakkaaman sinun huoneestas, että olet katsonut minun ylön. Mutta Dawid katui wilpittömästi, ja rukoili Jumalalta armoa ja syntein anteeksi saamista. 2 Sam. k. 10—12. Ps. 51.

16. Mitä Dawidin pojasta Absalomista jutellaan?

Että Absalom, joka oli ihanan muotoinen mies, antoi walmistaa itsellensä waunut ja hewoiset, ja 50 miestä, jotka oliwat hänen edelläjuoksians. Hän mielitteli kansaa, ja niin warasti hei-

dän syдämensä kuninkaaltansa, ja kokosi kansan tykönsä Hebroniin, häntänsä kuninkaaksi tekemään. Mutta Dawid ja kaikki, jotka hänen kanssansa oliwat, meniwät itkein ylös Oljymäen paltaa myöden, sanoen: Jumala tehköön minulle mitä hän tahtoo! Ja Absalomin miehet lyötiin Dawidin palwelioilta. Ja Absalom ajoi muulilla, ja kuin muuli tuli oksaisen paksun tammen alla, tarttui hänen päänsä tammeen, ja hän jäi rippumaan taiwaan ja maan wälille. Niin Joab otti kolme keihästä käteensä, ja pisti ne Absalomin sydämeen, josta hän kuoli. Mutta Kuningas tuli murheisinsa poikansa kuolemasta, ja huusi: Minun poikani, Absalom, minun poikani! o joska minä olisin kuollut sinun edestäs! 2 Sam. k. 14, 15, 16—19.

Muist. Muuli oli ja on wielä nykyjäänkin Itämailla aiwan tawallisesti ratsuissa ja ajoissa käytettäwä suuri eläin.

17. Mitä Dawidin rakennoista jutellaan?

Dawid rakensi hänellensä huoneita Jerusalemiin, ja walmisti sian Jumalan arkille, ja walmisti hänelle majan. Silloin sanoi Dawid: Ei yhdenkään pidä kantaman Jumalan arkkia, waan Lewitat: sillä Herra oli heitä walinnut palwelemaan häntänsä ijankaikkisesti. Ja Dawid sanoi Nathanille: Katso, minä asun sederihuoneessa, ja Herran liiton arkki on waatetten alla. Mutta Herra sanoi Dawidille: ei sinun pidä rakentaman minun nimelleni huonetta, waan sinun poikas Salomo. Ja Dawid ja kaikki kansa kokosiwat runsaita antamia temppelin rakennukseen. 1 Aik. k. 15—17. 28—29.

18. Mitä meidän on merkittäwänä Dawidin wiimeisistä päiwistä?

Dawid kokosi kaikki Israelin päämiehet ja wäkewät sotamiehet, ja lausui hywiä sanoja poikansa Salomon puolesta, että he ottaisiwat hänen kuninkaaksi. Ja koko kansa kiitti Herraa rukoillen ja uhraten, ja tekiwät Salomon kuninkaaksi. Ja Dawid kuoli hywällä ijällä, sittekuin hän oli Hebronissa hallinnut 7 ajastaikaa, ja Jerusalemissa 37. 1 Kir. k. 29.

C. Salomosta.

19. Mitä ompi Salomosta muistettawana, kohta hallitukseen tultuansa?

Koska Salomo meni Gibeoniin uhraamaan, ilmaantui Herra hänelle yöllä, ja sanoi: Anos, mitä minä annan sinulle. Salomo sanoi: Herra minun Jumalani, sinä olet tehnyt sinun palwelias kuninkaaksi minun isäni sijaan: ja minä olen nuorukainen, ja en tiedä käydä ulos taikka sisälle. Anna sentähden sinun palwelialles ymmärtäwäinen sydän tuomita sinun kansaas, ja eroittaa pahaa ja hywää. Tämä puhe kelpasi Herralle. Ja Herra antoi hänelle tietäwäisen sydämen, niin ettei hänen wertaistansa ollut ole, ja myös rikkautta ja kunniata. 1 Kun. k. 2—3.

20. Mitä Salomo rakensi?

Neljännellä hallitusensa ajastalla perusti Salomo Herran huoneen, ja hän rakensi sen seitsemänä ajastaikana. Ja koska kaikki työ oli päätetty, kokosi kuningas Salomo wanhimmat työnsä Jerusalemiin, wiemään Herran liiton Ark-

kia Dawidin kaupungista, se on Zion. Ja Salomo ja koko Israelin joukko meniwät arkin edellä, ja uhrasiwat lampaita ja karjaa. Ja Papit kantoiwat Herran liiton arkin siallensa temppelin kuoriin siihen kaikkein Pyhimpään, Cherubimin siipein ala. Ja Salomo sanoi: Katso, taiwas ja taiwasten taiwaat eiwät woi sinua käsittää: kuingasta siis tämä huone, jonka minä rakensin, sen tekisi? Niin käännä siis sinuas sinun palwelias rukoukseen, Herra minun Jumalani, että silmäs awoi olisiwat tämän huoneen puoleen yöllä ja päiwällä: että kuulisit kansas Israelin hartaan rukouksen, jonka he tässä paikassa rukoilewat. Ja Salomo siunasi koko Israelin joukon. 1 Kun. k. 6—9.

21. Koska Herra Salomolle toisen kerran ilmestyi?

Koska hän oli rakentanut Herran huoneen ja kuninkaan huoneen, ilmaantui Herra Salomolle toisen kerran, sanoen: Minä olen kuullut sinun rukoukses, ja olen pyhittänyt tämän huoneen, jonkas rakentanut olet, pannakseni siihen minun nimeni ijankaikkisesti. Ja jos sinä waellat minun edessäni sydämen yksikertaisuudessa ja wakuudessa, niin minä wahwistan sinun waltakuntas istuimen Israelin ylitse ijankaikkisesti. 1 Kun. k. 9.

22. Keneltä Salomon wiisaus ihmetellään?

Rikkaan Arabian drottningi oli kuullut Salomon sanoman, ja tuli Jerusalemiin koettelemaan häntä tapauksilla. Ja he kukin toiwat Salomolle lahjoja, ja pyysiwät nähdä häntä, ja kuulla hänen taitoansa. 1 Kun. k. 10.

Muist. Tapauksilla, se on: warsin pimeillä kysymyksillä ja nerollisilla arwoituksilla.

23. Mitä ompi Salomon wiimeisistä päiwistä muistettawana?

Hänen emäntänsä käänsiwät hänen sydämensä wierasten jumalitten perään, niin että Salomo teki pahaa Herran edessä. Sanoi siis Herra hänelle: Että se on tapahtunut sinulta, ja et sinä pitänyt minun käskyjäni, kuin minä sinulle käskin; niin minä totisesti rewäisen waltakunnan sinulta, ja annan sen sinun palwelialles. Kuitenkaan en minä tee sitä sinun ajallas, sinun isäs Dawidin tähden. Ja Herra nosti Salomolle wihollisen, Hodadin Edomealaisen, kuninkaallisesta suwusta; ja hän oli Israelin wihollinen niinkauan kuin Salomo eli. Niin myös nosti Jerobeam Nebathin poika kätensä Salomota wastaan. Mutta aika kuin Salomo hallitsi kaiken Israelin ylitse oli 40 ajastaikaa. 1 Kun. k. 11.

D. Waltakunnan halkaisemisesta.

1. Kuka tuli Kuninkaaksi Salomon perässä?

Rehabeam, Salomon poika.

2. Mitä ompi hänen hallitukſestansa merkittäwänä?

Jerobeam tuli ja koko Israelin joukko, ja he puhuiwat Rehabeamille, ja sanoiwat: Sinun isäs on meidän ikeemme raskauttanut: niin huojenna nyt sinä sinun isäs kowa palwelus ja raskas ijes, jonka hän meidän päällemme pannut on, niin me palwelemme sinua. Kuningas sanoi heille: Menkäät pois kolmanteen päiwään asti, ja tulkaat jällen minun tyköni. Niin Kuningas Rehabeam piti ensin neuwoa wanhim-

mitten kanssa, ja sitte nuorukaisten kanssa, jotka hänen kanssansa kaswaneet oliwat; mutta hän noudatti nuorukaisten. Siis wastasi Rehabeam kowin kansaa, kolmantena päiwänä, jona he jällen tuliwat hänen tykönsä. Mutta kansa wastasi, sanoen: Mikä osa on meillä Dawidissa, eli perimys Isain pojassa? Israel mene majoilles: katso siis sinä Dawid huonettas. Ja Israel meni majoillensa, niin että Rehabeam ainoastansa wallitsi ne Israelin lapset, jotka Judan kaupunkeissa asuiwat. 1 Kun. k. 12.

3. Mitä ompi Jerobeamista merkittäwänä?

Jerobeam rakensi Sichemin Ephraimin wuorelle, ja asui siinä: ja läksi sieltä, ja rakensi Pnuelin, sillä hän ajatteli sydämessänsä: Nyt waltakunta tulee Dawidin huoneelle jällen, jos tämä kansa menee Jerusalemiin uhraamaan Herran huoneesen, ja tämän kansan sydän kääntyy heidän herransa Rehabeamin, Judan kuninkaan, puoleen, — ja he tappawat minun. Siis piti hän neuwoa ja teki kaksi kultaista wasikkata, ja hän sanoi kansalle: Teidän on työläs mennä Jerusalemiin; katso, tässä sinun Jumalas, Israel, joka sinun on johdattanut Egyptin maalta. Ja pani niistä yhden Bethelin, ja sen toisen pani hän Daniin. Mutta Jumalan mies ennusti näitä alttareita wastaan, ja waikka myös ennustus täytettiin, ei Jerobeam kääntynyt pahalta tieltänsä. Hän hallitsi 22 ajastaikaa. Ja hänen poikansa Nadab tuli kuninkaaksi hänen sijaansa. 1 Kun. k. 12—15. 2 Aik. k. 34.

4. Wieläkö mitään muuta on Judan kuninkaasta Rehabeamista waariinotettawana?

Hän asui Jerusalemissa, ja Juda ja Benjaminin oliwat hänen allansa. Ja Papit ja Lewitat tuliwat hänen tykönsä, sillä Jerobeam ajoi heidän pois. Ja monta kaikista Israelin sukukunnista, jotka sydämestänsä etsiwät Herraa Israelin Jumalata, tuliwat heidän perässänsä Jerusalemiin, uhraamaan. Mutta Rehabeam hyljäsi Herran lain, ja kaikki kansa hänen kanssansa; josta syystä Sisak, Egyptin kuningas, wiidentenä Rehabeamin hallitus-wuotena, piiritti ja woitti waltakunnan. Mutta he nöyryyttiwät itsensä, ja sanoiwat: Herra on wanhurskas. Sentähden kääntyi Herran wiha heistä pois, niin ettei kaikki peräti kadotettu; sillä wielä jotain hywää löyttiin Judassa. Rehabeam hallitsi 17 ajastaikaa, ja nukkui isäinsä kanssa. 2 Aik. k. 11—12.

14. Prophetoista Eliasta ja Elisasta.

1. Kuka Elia oli?

Yksi Gileadin asuja. 1 Kun. k. 17.

2. Mitä Elia sanoi jumalattomalle Judan kuninkaalle Ahabille?

Niin totta kuin Jumala elää, jonka edessä minä seison, ei pidä näillä wuosilla kastetta eikä sadetta tuleman, muutoin kuin minun sanani jälkeen.

3. Niinkö tosiaanki tapahtui?

Epäilemättä; kolmena wuotena ja kuutena kuukautena ei satanut maan päälle; mutta koska tä-

mä aika oli kulunut, rukoili Elia Jumalata, niin Herra antoi jällen sataa. 1 Kun. k. 16—17.

4. Millä Propheta sillä ajalla itsensä elätti?

Hän asui ensin Chrithin ojan tykönä; mutta kuin se kuiwui, tuli Herran sana hänen tykönsä, sanoen: Nouse, ja mene Zarpathiin, joka Zidonin tykönä on, ja pysy siellä: katso, minä olen käskenyt leskiwaimon sinua siellä elättää. 1 Kun. k. 17.

5. Mitä tästä leskestä haastetaan?

Herra siunasi hänen wähät waransa, niin etteiwät jauhot wakkaisessa loppuneet, ja ei öljyä astiasta puuttunut, siihen päiwään asti kuin Herra antoi sataa maan päälle. 1 Kun. k. 17.

6. Sanos minulle lyhykäisyydessä Elian ja kuningas Ahabin kansapuheen sisältö?

Sangen kallis aika oli Samariassa, ja Herra sanoi Elialle: Mene ja osota sinus Ahabille, ja minä annan sataa maan päälle. Niin sanoi Ahab hänelle. Etkö sinä ole se joka Israelin willitset? Hän sanoi: en minä willitse Israelia, mutta sinä ja sinun isäs huone, että te oletta hyljänneet Herran käskyt, ja sinä waellat Baalin jälkeen. Ja wielä Elia sanoi: Lähetä nyt kokoamaan Baalin prophetat, että he uhraawat Baalin alttarilla, ja minä uhraan Herran alttarilla. Kumpi Jumala wastaa tulen kautta ja antaa tulen langeta ja polttaa uhrin, hän olkoon Jumala. Mutta Baal ei woinut wastata. Niin lankesi Herran tuli ja poltti alttarin ja uhrin jonka Elia uhrannut oli

kansan läsnäollessa. Koska kaikki kansa näki sen, lankesiwat he kaswoillensa, ja sanoiwat: Herra on Jumala, Herra on Jumala. Mutta Elia sanoi: Ottakaat Baalin prophetat kiinni, ettei yksikään heistä pääsisi, ja tappakaat. 1 Kun. k. 18.

7. Kuka siis Eliata wainosi?

Ahabin emäntä, joka sanoi: Jumalat minulle niin ja niin tehköön, jollen minä huomena tällä aikaa tee sinun sielulles, niinkuin yhdelle näiden sielulle. Mutta Elia meni korpeen, ja Herra kätki hänen siellä. 1 Kun. k. 19.

8. Wieläkö mitään ompi Eliasta merkittäwänä?

Elia nuhteli Ahabia Nabothin murhasta, jonka hän teki sentähden, ettei Naboth tahtonut hänelle antaa wiinamäkensä. Ja Elia ilmoitti Ahabille Jumalan rangaistuksen, sanoen: Siinä paikassa jossa koirat nuoleskeliwat Nabothin weren, pitää myös koirat sinun weres nuoleskeleman; ja tämä sanoma käwi täyteen toteen. 1 Kun. k. 21, 22. Ja kuin Elia oli täyttänyt elämänsä mitan, lähetti Jumala hänelle tuliset waunut tulisten hewoisten kanssa, ja hän meni ylös taiwaasen.

9. Kuka silloin oli läsnä, koska Elia taiwaasen läksi?

Elisa, joka sen nähdessänsä huusi: Minun isäni, minun isäni, Israelin turwa ja hänen ratsasmiehensä. 2 Kun. k. 5.

10. Mitä on meidän Elisasta muistettawana?

Syrialaisten kuninkaalla oli sodanpäämies, Naeman nimeltä, joka oli suurna pidetty her-

ransa edessä; mutta hän oli spitalinen. Ja hän lähetti kirjan Israelin kuninkaan Joramin tykö, saadaksensa Elisalta apua. Koska Elisa sen kuuli, sanoi hän: Tulkaan minun tyköni, että hän tietäisi prophetan olewan Israelissa. Ja kuin Naeman tuli, sanoi Elisa hänelle: Mene ja pese itses seitsemän kertaa Jordanissa, ja sinun lihas pitää puhtaaksi tuleman. Ja koska Naeman wihdoin otti tämän neuwon, niin hänen käwi juuri kuin Elisa sanonut oli. 2 Kun. k. 5.

11. Eikö mitään muuta ole Elisasta merkittäwänä?

Paitsi muuta, että, koska Benhadad, Syrian kuningas, meni ja piiritti Samarian, siellä oli niin suuri nälkä, että aasin pää maksoi 80 hopiapenninkitä, ja että waimo keitti ja söi lapsensa. Silloin sanoi Elisa: katso, tämä paha tulee Herralta; mitä minä enää odotan Herraa? Mutta kuulkaat Herran sanaa: Näin sanoo Herra: Huomena tähän aikaan maksaa yksi wakkainen pieniä jauhoja siklin, ja kaksi wakkaista ohria siklin, Samarian portissa. Tämä myös tapahtui: sillä Herra oli antanut Syrialaisten sotajoukon yöllä kuulla ääänen, josta he peljästyiwät ja pakeniwat. 2 Kun. k. 7.

Muist. 21 ruplaa ja 60 kop. hpsa.

---

15. Waltakuntien häwittämisestä.

1. Kuinka Israelin waltakunnan käwi?

Koska Hosea hallitsi Israelin ylitse, tuli Assyrian kuningas Salmanassar, ja piiritti sen

kolmeksi ajastajaksi. Ja hän woitti sen, ja wei Israelin Assyriaan Gosan wirran tykö ja Mediläisten kaupunkeihin. Tämä tapahtui sentähden, että Israelin lapset tekiwät syntiä Herraa wastaan, ja waelsiwat pakanoitten tapain jälkeen, jotka Herra oli ajanut Israelin lasten edestä, ja käyttiwät heidän poikansa ja tyttärensä tulen läpitse, ja pitiwät noituuksia ja welhouksia, josta Herra suuresti wihastui Israelin päälle. 2 Kun. k. 17.

Muist. Usiat wanhemmat oliwat niin epä-luuloisia, että he, pakanain taikausten mukaan, antoiwat lapsensa paljain jaloin käydä kahden nuotion keskeltä. Jos ei tuli surmannut lapsia, niin siitä ihmeestä ennustettiin kaikkinaista hywää onnea.

2. Mitä on meidän Judan waltakunnan häwittämisestä merkittäwänä?

Zedechia hallitsi Jerusalemissa, ja teki pahaa Herran edessä, ja ei nöyryyttänyt itseänsä prophetan Jeremian edessä, joka häntä puhutteli Herran nimeen. Ja kaikkein Pappein Päämiehet ja kansa tekiwät myös syntiä suuresti kaikkinaisten pakanoitten kauhistusten jälkeen, ja saastuttiwat Herran huoneen, ja katsoiwat hänen sanansa ja prophetaitansa ylön. Niin Herra saatti heidän ylitsensä Chaldealaisten kuninkaan, ja hän antoi tappaa heidän nuorukaisensa, eikä armahtanut nuorukaisia taikka wanhoja. Hän otti kaikki Jumalan huoneen astiat, ja wei pois Babeliin, ja poltti Jumalan huoneen, ja kukisti korian Jerusalemin kaupungin. Ja ne jotka oliwat miekatta päässeet, wietiin Babeliin, siihen asti että Persian waltakunta hallitsi — 70 ajastaikaa. 2 Kun. k. 36.

16. Kuninkaasta Manasſesta.

1. Mitä on meidän Manasſesta muistettawana?

Hän oli Judan kuningas, ja teki pahaa Herran edessä, rakensi Baalille alttareita, ja teki metsistöt, ja kumarsi kaikkea taiwaallista sotawäkeä. Ja hän käytti poikansa tulessa, Hinnomin laaksossa, ja walitsi hänellensä päiwät, ja otti waarin lintuin lauluista, ja noitui, ja sääsi welhot ja merkkein tulkitsiat, ja wietteli Judan ja Jerusalemin asuwaiset, tekemään pahemmin kuin pakanat.

2. Kuinka hänen tästä käwi?

Herra säätti Assyrialaisten päämiehet ottaa hänen kiinni, ja sitoa hänen kaksilla waskikahleilla ja wiedä wankeuteen Babeliin. Siellä hän ymmärsi että Herra on Jumala. 2 Aik. k. 33. 2 Kun. k. 23.

---

17. Prophetasta Danielista.

1. Mistä Daniel oli syntymäperää?

Hän oli eräs Israelita, joka ynnä muutamain muiden nuorukaisten kanssa, jotka oliwat wiedyt Babeliin, tuli palwelemaan kuninkaan huoneessa, ja siellä saiwat oppia Chaldean kirjoituksia ja kieltä. Dan. 1.

2. Mitä ompi merkittäwänä hänen kunniaan korottamiſestansa Babelin kuninkaalta?

Kuningas Nebucadnezar näki unta, jonka ei kenkään hänen wiisaistansa ja tietäjistänsä taitanut selittää. Niin Daniel meni kiirusti kunin-

kaan eteen, ja sanoi: Sitä salautta, kuin Kuningas anoo, eiwät wiisaat ja noidat ja tietäjät taida ilmoittaa; waan Jumala on taiwaassa, joka taitaa salaiset asiat julistaa. Hän tiettäwäksi teki kuninkaalle, mitä tulewaisina aikoina tapahtuman piti. Niin kuningas sanoi: Totisesti on teidän Jumalanne kaikkein jumalain Jumala, ja kaikkein kuningasten Herra, joka salaiset asiat ilmoittaa, että tämän salaisen asian olet ilmoittaa taitanut. Ja kuningas antoi Danielille lahjoja, ja asetti hänen kaikkein Babelin waltakuntain päälle. Dan. 3.

3. Mitä haastetaan kolmesta Danielin ystäwästä, Sadrachista, Mesachista ja Abednegosta?

Koska kuningas Nebucadnezar oli teettänyt sen suuren kuwan kuutta kymmentä kyynärää korkian ja kuutta kyynärää lewiän, antoi hän käskyn, että kaikki ihmiset piti annetulla merkillä lankeeman maahan ja sitä kuwaa kumartaman. Mutta kuin eiwät Sadrach, Mesach ja Abednego kumartaneet sitä, käski kuningas kiukussa ja wihoissansa, että he heitettäisiin tuliseen pätsiin. Mutta Jumala lähetti enkelinsä, joka heitä warjeli, niin ettei tuli mitään heidän ruumiillensa tehnyt. Silloin puhui Nebucadnezar, ja sanoi: Kiitetty olkoon Sadrachin, Mesachin ja Abednegon Jumala! joka pelasti heitä, jotka häneen uskalsiwat. Niin olkoon nyt tämä minun käskyni: Kuka ikänänsä heidän Jumalatansa pilkkaa, hän pitää kappaleiksi hakattaman ja hänen huoneensa lokalajaksi kukistettaman: Sillä ei yhtään muuta Jumalata ole, joka niin pelas-

taa taitaa, kuin tämä. Ja kuningas antoi suuren wallan heille Babelin maalla.

4. Onko mitään muuta Danielista muistettawana?

Kyllä: Daniel wapahti jumalisen Susannan, jonka kaksi wäärää tuomaria oliwat tuominneet rikoksesta, jota ei hän tehnyt; Wielä: Kuningas Darius antoi hänen ensin panna kaikkein maanwanhinten päämieheksi, mutta jälistäpäin, hänen jumalisuutensa tähden, heittää jalopeurain luolaan, josta hän sitte ylös otettiin, ja hänessä ei yhtään haawaa löytty, Ja wihdoin: että hän kuningas Cyruksen aikana häwitti epäjumalan Belin, ja ilmoitti Belin pappein petoksen. Kappal. Danielin kirj.

---

18. Judalaisten palajamisesta Babelin wankeudesta.

1. Kuka oli kuningas Persiassa, Judalaisten irtautettaessa?

Cores, jonka Herra herätti kuuluttamaan koko waltakunnassansa, sanoen: Näin sanoo Cores, Persian Kuningas: Herra taiwaan Jumala on antanut minulle kaikki maan waltakunnat, ja on käskenyt minun rakentaa hänellensä huoneen Jerusalemiin, joka on Judassa. Kuka on teidän seassanne kaikesta hänen kansastansa? hänen Jumalansa olkoon hänen kanssansa! ja hän menköön Jerusalemiin, ja rakentakoon Herran Israelin Jumalan huoneen. Ja kaikkia jääneitä kaikissa paikoissa kussa he muukalaisina owat, pitää mielellänsä autettaman sen paikan kansalta hopialla ja kullalla, tawaralla ja

juhdilla Jumalan huoneesen, kuin on Jerusalemissa.

2. Läksiwätkö siis Israelitat maallensa jälleen?

Warmaan: koko kansa läksi niinkuin yksi mies, ja tuliwat Jerusalemiin, ja rakensiwat kaupungin ja temppelin niillä wapaa-ehtoisilla lahjoilla, joita sekä kansa että päämiehet antaneet oliwat. Ja pitiwät suurella ilolla Jumalan huoneen wihkimistä. Esra 1, 2, 6. Ja Esra Pappi luki Jumalan lakikirjan kansalle, ja iloitsiwat suuresti. Niin muodoin tuli Jumalanpalwelus jällen entiseen järjestykseensä Jerusalemissa. Neh. 8.

3. Eikö siis Judalaisilla enää ollut yhtään ahdista?

Oli tosin. Joko siitä että Syrialaisten kuningas Antiochus meni ylös Jerusalemiin, ja antoi siellä paljo wäkeä surmata, ja Pyhästä ottaa pois hopian ja kullan, ja kaikki kalliit astiat ja wei Syriaan myötänsä; ja antoi repiä rikki Jumalan lakikirjat, ja pakoittaa monta Judalaista pakanain jumalanpalwelukseen ottamaan wastaan; Joko siitä, että wihollliset waiwasiwat heitä suurimmalla julmuudella ja kuolettiwat sentähden, etteiwät he tahtoneet syödä, mitä Jumalan laissa kielletty oli. (Maccab. kirj.)

4. Kuinka he tästä ahdistuksesta pelastuiwat?

Niinä päiwinä nousi hurskas pappi, Matathias nimeltä, jolla wiiden poikansa kanssa oli kiiwaus Herran puolesta. Hän korotti äänensä kaiken kaupungin ylitse, sanoen: jolla on kiiwaus lain tähden, hän käykään minun kanssani! Ja koska hän oli kuollut, meni Judas

Maccabeus, hänen poikansa, ja hänen weljensä ja kansa Syrialaisia wastaan, ja löi heidän, sanoen: Meitä on wähä, ja me olemma myös heikot paastosta; mutta se taitaa kyllä tapahtua, että wähä joukko woittaa suuren. Waan meidän pitää meitämme warjeleman, ja sotiman meidän henkemme edestä ja meidän lakimma edestä. Ja he karkoittiwat julman Antiochuksen kansoinensa. Sitte he puhdistiwat pyhän sian, ja uhrasiwat polttouhria alttarilla, ja paniwat Jumalanpalweluksen entiseen järjestykseen. Macc. kirj.

---

19. Jesuksen Kristuksen syntymästä.

1. Keneltä Kristuksen syntyminen ilmoitettiin?

Enkeliltä Gabrielilta. Math. 1.

2. Kenen tykö enkeli Gabriel tuli?

Neitseen tykö, joka oli kihlattu miehelle, jonka nimi oli Joseph, Dawidin huoneesta, ja neitseen nimi oli Maria.

3. Mitä enkeli Marialle sanoi?

Terwe armoitettu! Herra on sinun kanssas: siunattu sinä waimoin seassa!

4. Milliseksi Maria nyt tuli?

Kuin hän näki enkelin, hämmästyi hän hänen puheestansa, ja ajatteli millinen se terwetys oli.

5. Mitä siis enkeli sanoi?

Älä pelkää Maria: sillä sinä löysit armon Jumalan tykönä. Katso, sinä siität kohdussas, ja synnytät Pojan: ja sinun pitää kutsuman

hänen nimensä JESUS. Sen pitää oleman suuren, ja pitää kutsuttaman Ylimäisen Pojaksi, ja Herra Jumala antaa hänelle Dawidin hänen isänsä istuimen. Ja hänen pitää Jakobin huoneen kuningas ijankaikkisesti oleman, ja hänen waltakunnallansa ei pidä loppua oleman.

6. Mitä Maria wastasi?

Kuinka tämä tulee, sillä en minä miehestä mitään tiedä?

7. Mitä enkeli hänelle sanoi?

Pyhä Henki tulee sinun päälles, ja Ylimäisen woima warjoo sinun: sentähden myös se Pyhä kuin sinusta syntyy, pitää kutsuttaman Jumalan Pojaksi.

8. Mitä Maria sitte teki?

Maria nousi ja meni lankoansa Elisabethiä terwehtämän, ja oli hänen tykönänsä lähes kolme kuukautta. Mutta Josephille, joka oli hurskas ja ei tahtonut häntä huutoon saattaa, ilmestyi Herran enkeli unessa, ja sanoi: Joseph Dawidin poika, älä pelkää ottaakses Mariata puolisotas tykös: sillä se kuin hänessä on siinnyt, on Pyhästä Hengestä. Ja hänen pitää synnyttämän Pojan, jonka nimen sinun pitää kutsuman JEsus; sillä hän on wapahtawa kansansa heidän synneistänsä. Luk. 1. Math. 1.

9. Kussa Wapahtajamme syntyi?

Eräässä Judanmaan kaupungissa, Bethlehem nimeltä.

10. Mitä kummallista Jesuksen syntyessä tapahtui?

Joseph ja Maria, jotka tultuansa Bethlehe-

miin, eiwät saaneet siaa majassa, sioittiwat itsensä karjahuoneesen; ja Maria synnytti pojan hänen esikoisensa, ja kapaloitsi hänen, ja pani seimeen. Ja paimenet walwoiwat siinä paikkakunnassa, ja wartioitsiwat yöllä heidän laumaansa. Heille Herran enkeli ilmoitti Jesuksen syntyneen. Ja suuri taiwaallisen sotawäen joukko kiittiwät Jumalata, ja sanoiwat: Kunnia olkoon Jumalalle korkeudessa, ja maassa rauha, ja ihmisille hywä tahto. Luk. 2.

11. Mitä kahdeksentena päiwänä jälkeen tämän tapahtui?

Ja sitte kuin kahdeksan päiwää kulunut oli, että Lapsi piti ympärileikattaman, kutsuttiin hänen nimensä **Jesus**, joka niin oli enkeliltä jo ennen kutsuttu kuin hän sikisi äitinsä kohdussa. Luk. 2.

---

20. Tietäjitten tulemisesta Bethlehemiin.

1. Mistä tietäjät tuliwat?

Itäiseltä maalta.

2. Mitä he kysyiwät, tultuansa Jerusalemiin?

Kussa on se syntynyt Judalaisten Kuningas, sillä me näimme hänen tähtensä idässä, ja tulimma häntä kumarten rukoilemaan.

3. Hywäksyikö kuningas Herodes tätä?

Ei; waan koska kuningas Herodes sen kuuli, hämmästyi hän ja kaikki Jerusalem hänen kanssansa. Ja kokosi kaikki ylimäiset Papit ja Kirjanoppeneet kansan seassa, ja kyseli heiltä kussa Kristuksen syntymän piti?

4. Mitä ylimäiset Papit ja Kirjanoppeneet tähän wastaſiwat?

He ſanoiwat hänelle: Bethlehemisſä Judan maalla; ſillä niin on prophetan Michan kautta kirjoitettu.

5. Mitä ſiis Herodes teki?

Hän lähetti tietäjät Bethlehemiin, ja ſanoi: Menkäät ja kyſykäät wiſuusti Lapſesta: ja koska te löydätte, niin ſanokaat minulle, että minäkin tuliſin ja kumarraiſin häntä.

6. Mitä tietäjät tekiwät, tultuanſa Bethlehemiin?

He ihastuiwat ſangen ſuurella ilolla, ja awaſiwat tawaranſa, ja lahjoittiwat Jeſukſelle ja wanhemmille kultaa ja pyhäſawua ja mirrhamita. Ja ſitte he meniwät toiſta tietä omalle maallenſa. Math. 2.

7. Aikoiko Herodes todellaki tulla kumarten Jeſusta rukoilemaan?

Ei; waan hänellä oli murhaalliſia hankeita mielessä, joka myös näkyi ſiitä, että, koska tietäjät eiwät palajanneet hänen tykönſä, Herodes lähetti tappaman kaikki poikalapſet Bethlehemisſä ja kaikisſa ſen äärisſä (jotka kakſiwuotiſet oliwat ja nuoremmat); luullen Jeſukſen olewan niiden ſeaſſa. Math. 2.

---

21. Jeſukſen wiemiſestä temppeliin.

1. Mitä oli Herran laiſſa kirjoitettu eſikoiſiſta?

Että kaikki miehen puoli, joka enſin awaa äitinſä kohdun, pitää kutſuttaman Herralle py-

häksi; sentähden piti esikoiset lunastettaman sillä tawalla, että uhrattiin pari mettisiä, eli kaksi kyhkyläisen poikaa.

2. Noudattiwatko myös Joseph ja Maria tätä Jumalan lain käskyä?

Epäilemättä; sillä sittekuin heidän puhdistus päiwänsä oliwat täytetyt, weiwät he lapsen Jerusalemiin, asettaaksensa häntä Herran eteen.

3. Kuka siinä tilassa oli temppelissä saapuwilla?

Yksi mies, jonka nimi oli Simeon: tämä oli hurskas ja jumalinen mies, odottain Israelin lunastusta: ja Pyhä Henki oli hänessä. Ja hänelle oli sanottu Pyhältä Hengeltä, ettei hänen pitänyt ennen kuolemata näkemän, kuin hän näkisi Herran Kristuksen. Ja hän tuli Hengen kautta temppeliin: ja kuin wanhemmat lapsen Jesuksen toiwat sisälle, tehdäksensä hänen edestänsä Lain tawan jälkeen, niin Simeon otti hänen syliinsä, ja kiitti Jumalata ja sanoi: Nyt sinä lasket, Herra, palwelias rauhaan menemään, sanas jälkeen, sillä minun silmäni owat nähneet sinun autuudes, jonka sinä walmistit kaikkein kansain eteen. Walkeudeksi walistamaan pakanoita, ja sinun kansas Israelin kunniaksi.

4. Oliko joku muukin mainittawa ihminen sillä hetkellä temppelissä?

Anna Prophetissa, Phanuelin tytär, joka ei koskaan lähtenyt temppelistä palwelemasta Jumalata, paastossa ja rukouksessa yötä ja päiwää. Ja tämä tuli sillä hetkellä siihen, ja kunnioitsi myös Herraa, ja puhui hänestä kaikille, kuin lunastusta Jerusalemissa odottiwat.

5. Mitä wanhemmat tämän jälkeen tekiwät?

Sittekuin he oliwat kaikki tehneet Herran lain jälkeen, palasiwat he Galileaan heidän kaupunkiinsa Nazarethiin. Mutta Lapsi kaswoi ja wahwistui hengessä, ja täytettiin wiisaudella, ja Jumalan armo oli hänen kanssansa. Luk. 2.

---

22. Jesus temppelissä.

1. Kuhunka oli Jesuksen wanhemmilla tapana joka wuosi mennä?

Jerusalemiin Pääsiäisjuhlalle.

2. Ottiwatko he lapsen Jesuksen mukaansa?

Ottiwat, kuin hän 12 ajastajan wanha oli.

3. Mitä silloin tapahtui, koska wanhemmat läksiwät Jerusalemista?

Poikainen Jesus jäi Jerusalemiin, jossa he kolmen päiwän perästä löysiwät hänen temppelissä istuwan Opettajain keskellä, kuultelewan heitä, ja kysywän heiltä. Ja kaikki, jotka hänen kuuliwat, hämmästyiwät hänen ymmärrystänsä ja wastauksiansa.

4. Mitä hänen äitinsä hänelle sanoi?

Poikani, miksis meille näin teit?

5. Mitä Jesus siihen wastasi?

Mitästä te minua etseitte? Ettäkö tienneet, että minun pitää niissä oleman, jotka minun Isäni owat?

6. Mitä sitte tapahtui?

Jesus meni alas heidän kanssansa, ja tuli Nazarethiin: ja oli heille alamainen. Ja hänen

äitinsä kätki kaikki nämät sanat sydämehensä. Ja Jesus menestyi wiisaudessa, ja ijässä, ja armossa Jumalan ja ihmisten edessä. Luk. 2.

---

23. Jesus rupee Opetuswirkaansa.

1. Wanhako Jesus oli, opetuswirkaansa ruwetessaan?

30 ajastaikaa.

2. Millä tawoin alku tähän tapahtui?

Jesus tuli Jordaniin Johannekſen tykö, kastettaa häneltä. Math. 3. Luk. 3.

3. Kuka tämä Johannes oli?

Hän oli Zacharian ja Eliſabethin poika, jonka he ſynnyttiwät wanhalla ijällänsä, ja oli ſe, joka Jumalalta oli lähetetty kastamaan. Luk. 2.

4. Mitä Johannes ſanoi koska Jesus tahtoi antaa itſensä kastaa?

Johannes kielſi häneltä, ſanoen: minä tarwitſen Sinulta kastettaa, ja Sinä tulet minun tyköni.

5. Mitähän Jesus wastaſi?

Salli nyt, ſillä näin meidän ſopii kaikkea wanhurskautta täyttää.

6. Mitä tämän perästä tapahtui?

Kohta kuin Jesus astui wedestä, näki hän taiwaat aukenewan, ja Hengen tulewan hänen päällensä niinkuin kyhkyiſen. Ja katſo, ääni taiwaasta ſanoi: Tämä on ſe Minun rakas Poikani, johonka minä mielistyin. Mark. 1. Luk. 3.

7. Mitä kohta sen jälkeen tapahtui?

Jesus wietiin hengeltä korpeen, kiusattaa perkeleeltä.

8. Kauanko tämä kiusaus kesti?

Neljäkymmentä päiwää ja neljäkymmentä yötä. Ja koska se oli päätetty, tuliwat enkelit ja palweliwat häntä. Math. 4.

9. Mitä kohta kiusauksen jälkeen tapahtui?

Johannes todisti Jesuksesta, sanoen: Katso, se Jumalan Karitsa, joka pois ottaa mailman synnit. Tämä on se josta minä sanoin: minun jälkeeni tulee Mies, joka minun edelläni on ollut; sillä hän oli ennen kuin minä. Sitte kutsui Jesus opetuslapsensa, joiden nimet owat: Ensimäinen Simon, joka Pietariksi kutsutaan, ja Andreas hänen weljensä; Jakobus Zebedeuksen poika ja Johannes hänen weljensä; Philippus ja Bartholomeus; Thomas ja Mattheus, se publikani, Jakobus Alpheuksen poika, ja Lebbeus liialta nimeltä Thaddeus, Simon Cananeus ja Judas Iscarioth. Math. 10. Joh. 1.

10. Koska Jesus ensimäisen tunnustähtensä eli ihmetyönsä teki?

Kolmantena päiwänä sen jälkeen, häissä Galilean Kaanassa, joihin Jesus ja hänen äitinsä ja opetuslapsensa oliwat kutsutut.

11. Missä tämä ihmetyö seisoi?

Siinä että Jesus muutti weden wiinaksi. Joh. 2.

12. Kussa Jesus kaikkien ensin warsinaisena opettajana ilmestyi?

Jesus palasi hengen wäessä taas Galileaan:

ja ſanoma kuului hänestä ympäri kaiken ſen lähimaakunnan. Ja hän opetti heidän ſynagogiſſanſa. Ja tuli Nazarethiin, kuſſa hän kaswatettu oli, ja meni tapanſa jälkeen Sabbathin päiwänä ſynagogaan, ja nouſi lukemaan.

13. Mitä Jeſus ſiellä luki?

Eſaian prophetan raamatuſſa ſen paikan kuſſa kirjoitettu on: Herran henki on minun päälleni, ſentähden on hän minun woidellut, ja lähettänyt minun ſaarnaamaan köyhille hywää ſanomata, parantamaan ſärjetyitä ſydämitä, ſaarnaamaan wankeille lunastusta, ja ſokeille näkönſä jällen ſaamista, ſärjetyitä wapauteen ſaattamaan: ſaarnaamaan Herran otollista wuotta.

14. Mitä tämä lukeminen waikutti?

Ja kuin hän pani raamatun kiinni, antoi hän ſen palwelialle, ja istui; Ja kaikkein ſilmät kuin ſynagogaſſa oliwat, katſoiwat hänen päällenſä. Ja hän rupeſi heille ſanomaan: tänäpänä on tämä kirjoitus täytetty, kuin te nyt kuulitta. Ja kaikki antoiwat hänelle todiſtukſen, ja ihmetteliwät niitä armon ſanoja, kuin hänen ſuuſtanſa läkſiwät ulos. Luk. 4. Eſ. 61.

---

24. Jeſukſen opetuswiran jatkannosta.

1. Kuſſa ompi Jeſukſen wuoriſaarna kirjoitettuna?

Mattheukſen Ewangeliumin raamatun 5:ſsä, 6:ſsa ja 7:ſsä luwuiſſa.

2. Sanos minulle jotain ſiitä?

Jeſus, joka waelſi ympäri kaiken Galilean

ja saarnasi Ewangeliumita heidän synagogissansa, astui kerran ylös korkialle wuorelle; ja kuin hän oli istunut, tuliwat hänen opetuslapsensa ja paljo kansaa hänen tykönsä. Niin hän awasi suunsa, opetti heitä, ja sanoi: Autuaat owat hengellisesti waiwaiset . . . . . sillä teidän palkkanne on suuri taiwaassa.

3. Sanos minulle jotain wieläki?

Jesus opetti myös: Ettei hän tullut Lakia ja Prophetaita päästämään, mutta täyttämään: — Että siihen asti kuin taiwas ja maa katoowat, ei pidä wähinkään piirto eikä joku rahtu Laista katooman: — Että jokainen joka tyhmästi wihastuu weljellensä, hänen pitää tuomiohon wikapää oleman: mutta jokainen kuin sanoo weljellensä rhaka, hänen pitää neuwon ala wikapää oleman: mutta jokainen joka sanoo: sinä tyhmä, hänen pitää helwetin tuleen wikapää oleman: — Jokainen joka katsoo waimon päälle himoitaksensa häntä, niin hän teki jo huorin hänen kanssansa sydämessänsä: — Rakastakaat wihollisianne, siunatkaat niitä, jotka teitä sadattawat; tehkäät niille hywin, jotka teitä wihaawat; ja rukoilkaat niiden edestä, jotka teitä wainoowat, että te olisitta teidän Isänne pojat joka on taiwaissa: Kawahtakaat ett'ette anna teidän almuisatanne ihmisten edessä, että te heiltä nähtäisiin; niin ette saa palkkaa teidän Isältänne, joka on taiwaissa: — Koska te rukoiletta, niin teidän pitää näin sanoman: Isä meidän, joka olet taiwaissa, j. n. e. . . . Amen. — Älkäät tawarata kootko maan päällä, kussa koi ja ruos-

te raiskaawat, ja kussa warkaat kaiwawat ja warastawat. Waan kootkaat teillenne tawarata taiwaassa: — Kussa teidän tawaranne on, siinä on myös teidän sydämenne: — Kaikki mitä te tahdotta, että ihmiset pitää teille tekemän, niin te myös heille tehkäät; sillä tämä on Laki ja Prophetat: — Ei jokainen kuin sanoo minulle: Herra, Herra, pidä tuleman taiwaan waltakuntaan; mutta jokainen kuin tekee minun Isäni tahdon, joka on taiwaissa.

5. Mitä on meidän muistettawana Jesuksen kanssapuheesta Samarian waimon kanssa Sicharin kaupungin työnä?

Koska Jesus tuli kaupunkiin, niin hän istui lähteen päälle. Niin tuli yksi waimo wettä ammuntamaan; ja Jesus sanoi hänelle: Annas minun juodakseni: sillä hänen opetuslapsensa oliwat menneet kaupunkiin ruokaa ostamaan.

6. Jutteles minulle wielä jotain tästä kanssapuheesta?

Sanoi waimo hänelle: Kuinka sinä minulta juoda anot, joka olet Judalainen, ja minä olen Samarialainen? Jesus wastasi ja sanoi hänelle: Jos sinä tietäisit Jumalan lahjan, ja kuka se on, joka sinulle sanoi: Anna minun juodakseni; niin sinä anoisit häneltä, ja hän antaisi sinulle eläwätä wettä. Wielä Jesus sanoi: Jokainen kuin juo tästä wedestä, hän janoo jälleen; mutta joka siitä wedestä juo kuin minä hänelle annan, ei hän janoo ijankaikkisesti.

7. Mitä waimo sen jälkeen sanoi kaupungin kansalle?

Hän meni kaupunkiin, ja sanoi niille ihmisil-

le: tulkaat katsomaan sitä miestä, joka minulle sanoi kaikki mitä minä tehnyt olen. Olleeko hän Kristus?

7. Mikä oli seuraanto tästä Jesuksen etseestä?

Monta Samarialaista siitä kaupungista uskoiwat Hänen päällensä. Ja sanoiwat sille waimolle: Emme nyt sillen usko sinun puhees tähden; sillä me olemme itse kuulleet, ja tiedämme että hän on totisesti Kristus mailman Wapahtaja. Joh. 4.

8. Sanos minulle jotain Jesuksen kansapuheesta Nikodemuksen kanssa?

Nikodemus tuli yöllä Jesuksen tykö, ja sanoi heille: Mestari, me tiedämme, että sinä olet Jumalasta opettajaksi tullut; sillä ei taida kenkään niitä tunnustähtejä tehdä kuin sinä teet, jollei Jumala ole hänen kanssansa. Jesus wastasi, ja sanoi hänelle: Totisesti, totisesti sanon minä sinulle: ellei joku wastuudesta synny, ei hän taida Jumalan waltakuntaa nähdä. Ja kuin Nikodemus ei woinut tätä ymmärtää, niin Jesus wielä sanoi hänelle: ellei joku synny wedestä ja hengestä, ei hän taida Jumalan waltakuntaan sisälle tulla. Mitä lihasta syntynyt on, se on liha: ja mitä Hengestä syntynyt on, se on henki. — Joka uskoo Pojan päälle, ei pidä hukkuman, mutta ijankaikkisen elämän saaman. Sillä niin on Jumala mailmaa rakastanut, että hän antoi ainoan Poikansa, että jokainen kuin uskoo hänen päällensä, ei pidä hukkuman, mutta ijankaikkisen elämän saaman. Sillä ei Ju-

mala lähettänyt Poikaansa mailmaan, tuomitsemaan mailmaa, mutta että mailma piti hänen kauttansa wapahdettaman. Joka hänen päällensä uskoo, ei häntä tuomita; mutta joka ei usko, se on jo tuomittu; sillä ei hän uskonut Jumalan ainoan Pojan nimen päälle. Joh. 3.

---

25. Muutamista Jesuksen ihmetöistä.

1. Herättikö Jesus joitakuita kuolluita?

Herätti.

2. Woitko nimittää jonkun niistä?

1) Nainin lesken pojan, josta kuuluu, että koska Jesus kaupungin porttia lähestyi, katso, kuollut kannettiin ulos, joka oli äitinsä ainoa poika, ja se oli leski. Koska Herra hänen näki, sanoi hän: Älä itke. Ja hän sanoi kuoleelle: Nuorukainen! Minä sanon sinulle: nouse ylös. Ja kuollut nousi istualle, ja rupesi puhumaan. Ja Hän antoi sen äitillensä. 2) Jairuksen tyttären, näillä sanoilla: Piikainen, sinulle minä sanon: nouse ylös. Ja kohta piika nousi, ja käwi; sillä hän oli 12:nen ajastaikainen. 3) Lazarukſen Bethaniasta, Marian ja Marthan weljen, joka oli ollut kuollut neljä päiwää. Lazarus oli Jesuksen ystäwä, ja Jesus piti usein keskuutta näiden kolmen sisarusten kanssa; waan ei ollut saapuilla hänen kuollessansa. Mutta Jesus sanoi opetuslapsillensa selkiästi: Lazarus on kuollut. Ja kuin hän tuli haudalle, sanoi hän: Ottakaat kiwi pois. Sa-

noi hänelle Martha: Herra, jo hän haiſee. Jeſus ſanoi hänelle: Enkö minä ſinulle ſanonut: jos ſinä uskoiſit, niin ſinä näkiſit Jumalan kunnian. Ja he ottiwat kiwen pois ſialtanſa, johon kuollut pantu oli. Niin Jeſus nosti ſilmänſä ylös, ja ſanoi: Iſä, minä kiitän Sinua, ettäs minua kuulit. Mutta minä tiedän myös ettäs aina minua kuulet: waan kanſan tähden joka tässä ympäri ſeiſoo, ſanon minä, että he uskoiſiwat Sinun minua lähettäneeksi. Ja kuin hän nämät ſanonut oli, huuſi hän ſuurella äänellä: Lazare, tule ulos. Ja ſe kuollut tuli ulos ſidottuna käſiſtä ja jalwoista. Jeſus ſanoi heille: Päästäkäät häntä ja antakaat hänen mennä. Luk. 7. Mark. 5. Joh. 11.

3. Paranſiko Jeſus ſairaita?

Jeſus waelſi ympäri kaiken Galilean, teki hywää ja paranſi kaikki, jotka ſairaat oliwat.

4. Sanos minulle, eikö ollut yksi mies, joka ſairasti warſin kauan, mutta parannettiin Jeſukſelta?

Oli, Bethſaidan tykönä, jossa makaſi ſuuri joukko ſairaita, ſokeita, ontuwita, halwatuita. Siellä oli yksi mies joka 38 ajastaikaa oli ſairastanut. Hänelle ſanoi Jeſus: tahdotkos tulla terweeksi? Ja kuin hän tähän oli wastannut, ſanoi Jeſus: nouſe, ota wuotees ja käy. Ja kohta parani ſe ihminen ja otti wuoteenſa ja käwi. Joh. 5.

5. Woiko Jeſus ſokeille antaa näkönsä jälleen?

Warmaan: paitſi muita Jeſus paranſi ſokiana ſyntyneen ſillä, että hän ſylki maahan ja

teki loan syljestä, ja woiteli sen sokian silmät loalla, ja sanoi hänelle: Mene ja pese itses siinä lammikossa Siloam. Niin hän meni ja pesi itsensä, ja tuli näkemään. Ja kuin Jesus löysi hänen, sanoi hän hänelle: uskotkos sinä Jumalan Pojan päälle?

6. Mitä sokia tähän wastasi?

Herra kuka se on, että minä hänen päällensä uskoisin? Jesus sanoi: hän on se joka sinun kanssas puhuu. Niin hän sanoi: Herra, minä uskon. Ja hän kumarsi ja rukoili häntä. Joh. 9.

7. Paransiko Jesus spitalisiaki?

Tosin; koska yksi spitalinen mies kumarsi häntä, ja sanoi: Herra, jos sinä tahdot, niin sinä woit minun puhdistaa, sanoi Jesus hänelle: Minä tahdon, ole puhdas. Ja hän puhdistettiin kohta spitalistansa. Ja kerran koska kymmenen spitalista miestä korottiwat äänensä, sanoen: Jesu, rakas mestari, armahda meidän päällemme, sanoi Jesus heille: Menkäät ja osottakaat teitänne Papeille; ja tapahtui että he mennessänsä tuliwat puhtaaksi. Math. 8. Luk. 17.

---

26. Jesuksen kärsimistänsä ilmoittamisesta.

1. Kauanko Jesus opetuswirkaansa harjoitti?

Wähän päälle kolmekymmentä wuotta.

2. Tämän ajan kuluttua, mitä Jesus opetuslapsillensa sanoi?

Niin Jesus otti tykönsä ne kaksitoistakymmentä, ja sanoi heille: Katso, me menemmä Jeru-

ſalemiin, ja kaikki pitää täytettämän kuin Prophetailta Ihmiſen Pojasta kirjoitetut owat. Sillä hän annetaan ylön pakanoille, ja pilkataan, ja häwäistään, ja syljetään. Ja kuin he owat hänen ruoskineet, tappawat he hänen: ja kolmantena päiwänä on hän nouſewa ylös. Luk. 18.

3. Ymmärſiwätkö opetuslapſet tätä puhetta?

Eiwät he mitään näistä ymmärtäneet: ja tämä puhe oli heiltä niin peitetty, etteiwät he ymmärtäneet mitä ſanottiin.

4. Mitä Jeſus ſen jälkeen opetuslapſillenſa puhui?

Jos joku tahtoo minun peräſsäni tulla, hän kieltäkään itſenſä, ja ottakaan ristinſä, ja ſeuratkaan minua. Sillä joka henkenſä tähdellä pitää tahtoo, hänen pitää ſen kadottaman: mutta joka henkenſä kadotta minun tähteni, hänen pitää ſen löytämän. Mitä ſe ihmistä auttaa, jos hän kaiken mailman woittaiſi, ja ſielullenſa ſaiſi wahingon? Taikka mitä antaa ihminen ſielunſa lunastukſeksi? Sillä Ihmiſen Poika on tulewa Iſänſä kunniaſſa, enkelittenſä kanſſa: ja ſilloin hän maksaa kullekkin töidenſä jälkeen. Totiſesti minä ſanon teille: Muutamat ſeiſowat täſſä, joiden ei ſuinkaan pidä kuolemata maiſtaman, ſiihen asti kuin he näkewät Ihmiſen Pojan tulewan hänen waltakunnaſſanſa.

5. Mitä ſilloin tapahtui kuin Jeſus tuli Bethaniaan?

Martha ja Maria walmiſtiwat hänelle ehtoolliſen. Mutta Lazarus, jonka Jeſus herätti kuolluista, oli yksi niistä kuin hänen kanſſanſa atrioitſiwat. Niin Maria otti naulan woidetta

turmelematonta ja kallista Nardusta, ja woiteli Jesukſen jalat, ja kuiwaſi ne hiukſillanſa: ja huone täytettiin woiteen hajusta.

6. Mitä Judas Iſcharioth tästä sanoi?

Mikſ'ei tätä woidetta myyty kolmeen sataan penninkihin, ja annettu waiwaiſille? Mutta hän sanoi sen ei että hän murhetta piti waiwaiſista, waan että hän oli waras, ja hänellä oli kukkaro, jossa hän sen kantoi kuin siihen pantu oli! Joh. 12.

7. Mitä Jesus tähän wastasi?

Anna hänen (Marian) olla, hän on sen kätkenyt minun hautaamiseni päiwäksi. Sillä teidän tykönänne owat aina waiwaiset, mutta en minä aina teillä ole.

8. Mitä silloin tapahtui, koska Jesus Jerusalemita lähestyi?

Kuin he tuliwat Betphagen Öljymäen tykö, lähetti Jesus kaksi opetuslasta, sanoen heille: Menkäät kylään, joka on teidän edessänne: ja kohta koska te siihen tuletta sisälle, löydätte te aasinwarsan sidottuna; päästäkäät se, ja tuokaat tänne. Niin opetuslapset tekiwät niin kuin Jesus heille käskenyt oli. Ja he toiwat warsan Jesukſen tykö, ja paniwat sen päälle heidän waatteensa, ja istuttiwat Jesukſen sen päälle. Ja koska hän matkusti, lewittiwät he waatteensa tielle; ja ne muut karsiwat oksia puista, ja hajottiwat tielle. Ja kuin hän jo lähestyi menemään alas Öljymäeltä, rupesi koko opetuslasten joukko iloiten kiittämään Jumalata suu-

rella äänellä kaikista niistä woimallisista töistä, kuin he nähneet oliwat, sanoen: Siunattu olkoon se kuin tulee Kuningas Herran nimeen! Rauha taiwahassa, ja kunnia korkeuksissa! Matth. 21. Mark. 11. Luk. 19. Joh. 12.

9. Keneltä Jesus petettiin ja myytiin?

Omalta opetuslapseltansa, Judas Iskariothilta.

10. Koska se tapahtui?

Yöllä wähää ennen kuolemaan mentyänsä.

11. Sanos minulle wielä jotain tästä?

Koska ehtoo oli, tuli Jesus ja istui pöydän tykönä, ja kaksitoistakymmentä Apostolita hänen kanssansa, syödäksensä heidän kanssansa Pääsiäislammasta. Ja sanoi heille: Minä olen hallulla halainnut syödä tätä Pääsiäislammasta teidän kanssanne, ennen kuin minä kärsin; sillä minä sanon teille: En minä suinkaan sillen siitä syö, siihen asti kuin se täytetään Jumalan waltakunnassa. Koska Jesus nämät sanonut oli, tuli hän murheelliseksi hengessä, todisti ja sanoi: Totisesti, totisesti sanon minä teille: yksi teistä on minun pettäwä. Mutta opetuslapset tuliwat sangen murheelliseksi, katseliwat toinen toisensa päälle, ja epäiliwät kenestä hän sanoi, ja rupesiwat kyselemään keskenänsä, kuka se heistä olisi, joka sen tekewä olisi? Ja jokainen heistä rupesi sanomaan Jesukselle: Herra! lienenkö minä se? Mutta hän wastasi ja sanoi: Yksi kahdestatoistakymmenestä, joka minun kanssani watiin kastaa, se pettää minun. Ja tosin

Ihmisen Poika menee, niinkuin kirjoitettu on hänestä; mutta woi sitä ihmistä! jonka kautta Ihmisen Poika petetään. Niin sanoi Judas, joka hänen petti: Mestari! olenko minä se? Jesus sanoi hänelle: sinäpä sen sanoit. Ja kuin Jesus oli leiwän kastanut, antoi hän sen Judalle Iskariothille: Ja sen palan perästä meni häneen perkele.

12. Paljoko ylimäiset Papit oliwat hänelle tästä pettämisestä luwanneet?

Kolmekymmentä hopiapenninkitä. Matth. 26. Joh. 13. Mark. 14.

Muist. Niin muodoin Judas sai 8 rupl. 10 kop. hpssa.

13. Mitä Jesus asetti sinä yönä, jona hän petettiin?

Silloin asetti Jesus Pyhän Ehtoollisen. Hän otti leiwän, kiitti, mursi ja antoi opetuslapsille, ja sanoi: Ottakaat, syökäät. Tämä on minun ruumiini, joka teidän edestänne annetaan. Se tehkäät minun muistokseni. Niin myös otti hän kalkin, kiitti, ja antoi opetuslapsille, ja sanoi: Ottakaat ja juokaat tästä kaikki: tämä kalkki on se Uusi Testamentti, minun weressäni, joka teidän ja monen tähden wuodatetaan syntein anteeksi antamiseksi. Se tehkäät niin usein kuin te juotta, minun muistokseni. Ja he joiwat siitä kaikki.

14. Mitä Jesus sen jälkeen sanoi Opetuslapsille?

Jesus sanoi: Rakkaat lapsukaiset! Minä olen wielä wähän aikaa teidän kanssanne. Teidän pitää minua etsimän, ja ette taida sinne tulla kuhunka minä menen. Uuden käskyn minä teille

annan, että te rakastaisitte teitänne keskenänne, niinkuin minä teitä rakastin. Siitä pitää kaikkein tunteman teidän minun opetuslapsikseni, jos te keskenänne rakkauden pidätte. Matth. 26. Mark. 14. Joh. 13.

15. Mitä on Jesuksen kansapuheesta Pietarin kanssa muistettawana?

Simon Pietari sanoi hänelle: Herra, kuhungas menet? Jesus wastasi häntä: Kuhunka minä menen, niin et sinä taida nyt minua seurata; mutta tästä lähin sinä olet minua seuraawa. Pietari sanoi hänelle: Herra, miksen minä nyt taida sinua seurata? Minä panen henkeni sinun edestäs. Jesus wastasi häntä: Totisesti, totisesti sanon minä sinulle: Ei laula kukko kahdesti, ennenkuin sinä olet kolmasti minun kieltänyt.

---

27. Jesuksen kärsimisestä ja kuolemasta.

1. Missä Jesuksen kärsiminen alkoi?

Yrttitarhassa.

2. Mitä meidän tästä on merkittäwänä?

Jesus meni Kidron ojan ylitse, ja tuli paikkaan, joka kutsutaan Gethsemanekši. Ja siellä oli yrttitarha, johon hän meni ja hänen opetuslapsensa. Ja hän otti Pietarin kansansa, Jakobin ja Johanneksen, ne kaksi Zebedeuksen poikaa, ja rupesi wapisemaan ja kauhistumaan. Ja sanoi heille: Minun sieluni on suuresti murheis-

ſanſa kuolemaan asti. Olkaat täſſä ja walwokaat minun kanſſani. Ja hän erkani heistä, lähes kiwellä heittää, laski polwillenſa, ja lankesi kaswoillenſa, ja rukoili: jos mahdollinen olisi, että se aika hänen ohitſenſa käwisi. Ja sanoi: Abba, minun Iſäni! kaikki owat ſinulle mahdolliſet; jos mahdollinen on, niin menkään pois minulta tämä kalkki: Ei kuitenkaan niin kuin minä tahdon, mutta niin kuin ſinä. Taas hän rukoili melkein ſamoilla ſanoilla toiſen ja kolmannen kerran. Ja koska hän kowin kuoleman kanſſa ſodei, rukoili hän hartaammin. Ja hänen hikenſä oli niinkuin weren piſarat, jotka maan päälle putoſiwat. Ja kuin hän tuli opetuslastensa tykö, löysi hän ne murheen tähden makaamasta, ja sanoi heille: Makattako te wielä? Noskaat ja rukoilkaat, ett'ette tuliſi kiuſaukſeen. Jo nyt kyllä on. Se hetki on tullut. Katſo! Ihmiſen Poika on ylönannettawa syntisten käſiin. — Katſo, ſe lähestyy, joka minun pettää. Luk. 22. Joh. 18.

3. Kuka oli Jeſuksen kiinni-ottajien johdattaja?

Judas, joka tuli yrttitarhaan, ja paljo wäkeä hänen kanſſanſa, ja ylimäisten Pappein ja kanſan Wanhinten palweliat, lyhdyillä ja ſoitoilla, miekoilla ja ſeipäillä. Ja että Jeſus tieſi kaikki mitä hänelle tapahtuman piti, niin hän läksi ulos ja sanoi heille: Ketä te etſitte? He wastaſiwat häntä: Jeſusta Nazarenusta. Sanoi Jeſus heille: Minä olen. — Jos te ſiis minua etſittä, niin antakaat näiden mennä.

4. Mitä nyt Judas teki?

Judas astui kohta Jesuksen tykö, ja sanoi hänelle: Terwe Rabbi! Ja suuta antoi hänen.

5. Mitä siis Jesus hänelle sanoi?

Ystäwäni! Mitä warten sinä tulet? Suunantamisellako sinä Ihmisen Pojan petät?

6. Mitähän joukko teki?

Silloin he astuiwat edes, ja laskiwat kätensä Jesuksen päälle, ja kiinni ottiwat hänen.

7. Kuinka siis Pietari itsensä tämän ohessa käytti?

Simon Pietarilla oli miekka, jonka hän weti ulos, ja löi ylimäisen Papin palweliata ja hakkasi pois hänen oikian korwansa, jonka palwelian nimi oli Malchus.

8. Mitä siis Jesus teki?

Jesus rupesi palwelian korwaan, ja paransi sen, ja sanoi Pietarille: pistä miekkas tuppeen; sillä kaikki, jotka miekkaan rupeewat, ne miekkaan hukkuwat. Taikka luuletkos, etten minä woisi wielä rukoilla minun Isääni, lähettämään minulle enemmän, kuin 12 legiota enkeleitä? Eikö minun pidä juoman sitä kalkkia, kuin Isä minulle antoi? Kuinka siis Raamatut täytetään, että niin pitää tapahtuman? Mutta ylimäisille Papeille ja temppelin Haltioille sanoi hän: Niinkuin ryöwärin tykö te läksitte, miekoilla ja seipäillä minua kiinni ottamaan. Minä olin jokapäiwä teidän kanssanne temppelissä ja opetin, ja ette ojentaneet kättä minun päälleni. Mutta tämä on teidän hetkenne ja pimey-

den walta. Tämä on kaikki tapahtunut, että Prophetain raamatut täytetäiſiin.

Muist. Legio oli Romalaisten ſotajoukko, tekewä 12,000 miestä. Wapahtajan lauſeella: "enemmän kuin 12 legiota", ymmärretään epä-lukuiſta joukkoa enkeleitä.

9. Mihinkä he nyt weiwät Jeſuksen ſidottuna?

Enſin Judalaisten hengelliſen Raadin eteen, joſſa ylimäinen Pappi Kaiphas kyſyi Jeſukſelta hänen opetuslapſiſtanſa ja hänen opetukſeſtanſa. Jeſus wastaſi rohkeudella: mutta ne miehet, jotka Jeſusta kiinni pitiwät, pilkkaſiwat häntä, ſyljeskeliwät hänen kaswoillenſa, ja löiwät häntä ruſikoillanſa. Ja paljo muuta kuin he pilkkaſiwat häntä. Sitte hän wietiin Judalaisten maalliſen, Iſon Raadin, eteen Jeruſalemiſſa, kuſſa monta wäärää todiſtajata todiſti häntä wastaan. Mutta ei niidenkään todiſtus ollut ſowelias.

10. Mitä ylimäinen Pappi ſanoi Jeſukſelle?

Etkös mitään wastaa? Mitä nämät ſinua wastaan kantawat? Mutta Jeſus oli ääneti. Taas ylimäinen Pappi kyſyi häneltä: Oletkos Kriſtus ſen Siunatun Poika? Minä wannotan ſinua eläwän Jumalan kautta, ettäs ſanot meille, jos ſinä olet Kriſtus, Jumalan Poika?

11. Mitä Jeſus wastaſi?

Sinäpä ſen ſanoit: Minä olen. Täſtedes pitää teidän näkemän Ihmiſen Pojan istuwan woiman oikialla puolella, ja tulewan taiwaan pilwiſſä.

12. Mitähän ſiis ylimäinen Pappi teki?

Hän rewäiſi waatteenſa, ja ſanoi: Hän on

pilkannut Jumalata, mitä me ſillen todiſtukſia tarwitſemme; Katſo, nyt te kuuletta hänen pilkkanſa, mitä te luuletta? He ſanoiwat: Mitä me ſillen todiſtukſia tarwitſemma? Me olemme ſen kuuleet hänen omasta ſuuſtanſa. Niin he kaikki tuomitſiwat hänen olewan wikapään kuolemaan.

13. Mihin he ſitte Jeſukſen weiwät?

Romalaisten Maaherran Pontius Pilatukſen tykö, ſaadakſenſa Jeſukſen kuolemahan tuomitukſi.

14. Mitä Pilatus ſanoi Judalaiſille, kuin tuliwat ſidotun Jeſukſen kanſſa?

Mitä kannetta te tuotte tätä mieſtä wastaan?

15. Mitä he tähän wastaſiwat?

He ſanoiwat: Ellei hän pahantekiä oliſi, emme oliſi häntä ſinun haltuus antaneet. Ja he rupeſiwat wielä kantamaan hänen päällenſä, ſanoen: Tämän me löyſimme kanſaa wiettelewän, ja kieltäwän Keiſarille weroa antamasta, ja ſanowan hänenſä olewan kuninkaan Kriſtukſen.

16. Wastaſiko Jeſus näihin kaipaamiſiin?

Ei Jeſus wastannut yhtäkään ſanaa, niin että Maaherra ſuuresti ihmetteli.

17. Tutkiko Pilatus Jeſusta enemmin?

Tutki; Pilatus meni taas raastupaan, ja ſanoi hänelle: Oletkos ſinä Judalaisten kuningas? Jeſus wastaſi: Sanotkos ſen itſeſtäs, eli owatko muut ſen minusta ſinulle ſanoneet? Pilatus wastaſi: Olenko minä Judalainen: Sinun kanſas ja ylimäiſet Papit ylönantoiwat ſinun mi-

nulle. Mitäs tehnyt olet? Jesus wastasi: Ei minun waltakuntani ole tästä mailmasta: jos minun waltakuntani olisi tästä mailmasta, niin tosin minun palweliani olisiwat sotineet, etten minä olisi tullut Judalaisille ylönannetuksi: Mutta ei minun waltakuntani ole täältä. Niin Pilatus sanoi hänelle: Niins olet kuningas? Jesus wastasi: Sinä sen sanoit, että minä olen Kuningas: Sitä warten olen minä syntynyt ja sitä warten mailmaan tullut, että minä totuuden tunnustan. Jokainen siis, joka totuudesta on, se kuulee minun ääneni.

18. Löysikö Pilatus jotaan syytä Jesuksessa?

Ei; ja sentähden tahtoi hän hänen rankaistuna päästää. Mutta Judalaiset wielä sanoiwat: hän kehoittaa kansan, opettain koko Judeassa, ja on ruwennut Galileasta hamaan tähän asti.

19. Mitä Pilatus teki, kuin hän kuuli Galileata mainittawan?

Hän lähetti hänen kuningas Herodeksen tykö, joka huowinensa pilkkasi Jesusta, ja lähetti hänen, puettuna walkialla waatteella, jälleen Pilatuksen tykö.

20. Tuomitsiko Pilatus wihdoin Jesuksen kuolemahan?

Tuomitsi; koska Pilatus näki, ettei mitään auttanut, mutta enää huhu tuli, ja koska Judalaiset myöskin uhkasiwat häntä, sanoen: Jos sinä hänen päästät, niin et sinä ole Keisarin ystäwä, niin Pilatus istui tuomioistuimelle, ja hän otti wettä ja pesi kätensä kansan edessä,

ja ſanoi: Wiaton olen minä tämän wanhurskaan miehen wereen. Katſokaat teitänne. Niin kaikki kanſa wastaſi: Hänen werenſä tulkaan meidän päällemme ja meidän lastemme päälle. Silloin päästi hän Barraban; mutta Jeſuksen ylönantoi hän, heidän tahtonſa perään, ristiinnaulittaa. Math. 27. Mark. 15. Luk. 23. Joh. 18—19.

21. Mitä meidän päätökſeksi on Judas Iſchariotista muiſtettawana?

Koska hän näki Jeſuksen kuolemahan tuomituksi, katui hän, ja wei ylimäiſille Papeille jälleen ne 30 hopiapenninkitä; ja wihdoin hän heitti ne temppelin uhriarkkuun, ſanoen: Minä pahasti tein, että minä petin wiattoman weren; ja meni pois ja hirtti itſenſä. Joh. 18. Luk. 22.

22. Mitä ſotamiehet nyt Jeſuksen tekiwät?

He ottiwat Jeſuksen ja riiſuiwat häneltä ſen purpuraiſen kaapun, jonka he ennen oliwat pilalla heittäneet hänen kauhiasta ruoskitſemiſesta weriſeen ruumiinſa päälle, ja puettiwat hänen omiin waatteiſiinſa, ja wäänſiwät orjantappuroista kruunun, ja paniwat ſen hänen päähänſä, ſekä wihdoin weiwät ristiinnaulittaa. Ja hän kantoi ristiänſä.

23. Mitä Jeſuksen pääkallon paikalle mennessä tapahtui?

Jeſusta ſeuraſi ſuuri joukko kanſaa ja waimoja, jotka itkiwät ja parkuiwat. Jeſus ſanoi niille: Jeruſalemin tyttäret! älkäät minua itkekö, waan itkekäät itſe teitänne ja teidän lapſianne. Sillä katſo, päiwät tulewat, joina he ſanowat: Autuaat owat ne hedelmättömät ja

ne kohdut, jotka eiwät synnyttäneet, ja ne niſät, jotka eiwät imettäneet.

Muist. Jeruſalemin tyttärillä täſſä tarkoitetaan ſen kaupungin aſukkaita yli päätään, jotka ennen pikaa, Jeſuksen kuoltua, ſaiwat katkerasti itkeä Jeruſalemin kauhiaa häwitystä, josta Wirſikirjaſſamme löytyy ſurullinen kertoilema.

24. Eikö muita Jeſuksen kanſſa ristiinnaulittu?

Kaksi pahantekiätä ristiinnaulittiin hänen kanſſanſa, yksi oikialla, toinen waſemmalla puolella.

25. Kuinka Jeſus wihollisiensä edestä rukoili?

Näin: Iſä! anna heille anteeksi; ſillä eiwät he tiedä mitä he tekewät.

26. Mitä ompi merkittäwänä ſiitä päällekirjoituksesta, jonka Pilatus pani ristille?

Se oli näin kirjoitettu: Jeſus Nazarenus, Judalaisten Kuningas. Täſtä Judalaisten ylimäiſet Papit ſanoiwat Pilatukſelle: Älä kirjoita Judalaisten Kuningas; waan, että hän on ſanonut: Minä olen Judalaisten Kuningas. Mutta Pilatus wastaſi: Mitä minä kirjoitin, ſen minä kirjoitin.

27. Mitä ſotamiehet Jeſuksen waatteiden tekiwät?

He ottiwat ne, ja tekiwät neljä oſaa, kullenkin ſotamiehelle oſan; waan heittiwät arpaa hameesta, kenenkä ſe piti oleman.

28. Kutka myös Jeſuksen ristin tykönä ſeiſoiwat?

Hänen äitinſä, ja hänen äitinſä ſiſar Maria, Kleophan emäntä, ja Maria Magdalena.

29. Mitä kanſa ja ylimäiſet papit ja kirjanoppineet tekiwät?

He pilkkaſiwat Jeſusta, ja wäänteliwät pää-

tänsä, ja kokottiwat hänelle etikkata sapella sekoitettua.

30. Mitä niistä pahantekiöistä ompi muistettawana, jotka Jesuksen kanssa ripustetut oliwat?

Yksi sanoi: Jos sinä olet Kristus, niin auta sinua ja meitä. Mutta toinen todisti hywän todistuksen Jesuksesta, sanoen: Me saamme meidän töidemme ansion jälkeen, mutta ei tämä mitään pahaa tehnyt. Ja sanoi Jesukselle: Herra! muista minua, koskas tulet waltakuntaas. Niin Jesus sanoi hänelle: Totisesti sanon minä sinulle: tänäpänä pitää sinun oleman minun kanssani paradiisissa.

Muist. Paradiisissa, se on: tänäpäiwänä pitää sinun oleman minun kanssani siinä taiwaan ilossa ja autuudessa, johon minä heti olen siirtywä.

31. Mitä muuta on meidän Jesuksen kärsimisestä ja kuolemasta merkittäwänä?

Ja se oli lähes kuudennella hetkellä, ja pimeys tuli kaiken maan päälle hamaan yhdeksänteen hetkeen asti; Ja aurinko pimeni, kalliot halkesiwat ja haudat aukeniwat. Ja yhdeksännellä hetkellä huusi Jesus korkialla äänellä, sanoen: Minun Jumalani, minun Jumalani! miksis minun ylönannoit? Ja kuin Jesus oli etikkata juonut, sanoi hän: Se on täytetty. Ja huusi taas korkialla äänellä, sanoen: Isä! minä annan minun henkeni sinun käsiis. Ja kuin hän nämät sanonut oli, kallisti hän päänsä ja ylönantoi henkensä. Joh. 19.

32. Mitä pakanallinen päämies tämän ohessa sanoi?

Totisesti tämä on hurskas ihminen ja Jumalan Poika. Ja monta muuta sanoi samate.

28. Jeſukſen hautaamiſesta ja nouſemiſesta kuolleista.

1. Kuka rohkeni Pilatukſelta rukoilla Jeſukſen ruumiſta?

Joſeph, Judalaisten kaupungiſſa Arimathiaſſa ſyntynyt rikas mies ja kunniallinen Raatiherra, joka ei ollut mieltynyt heidän neuwoonſa ja tekoonſa. Hän rukoili Pilatusta, että hän oliſi ſaanut haudata Jeſukſen ruumiin. Tuli myös Nikodemus, joka oli enſin yöllä Jeſukſen tykö tullut, ja toi mirrhamita ja aloeta ſekoitettua, lähes ſata naulaa. He ottiwat Jeſukſen ruumiin, kääriwät ſen puhtaiſin liinawaatteiſin ja hywin hajulliſilla yrtteillä, niinkuin Judalaisten tapa oli haudata.

Muist. Mirhami ja aloe owat ſenlaatuiſia wäkewiä ja kalliita, ainoastaan lämpimiſsä maiſsa löytywiä kaswuja, joista, paitſi muita tarpeita, woiteita walmiſtetaan matojen ja mätänemiſen poiſtamiſekſi, etenki ſellaiſien yläiſempien ihmiſien kuolleiſta ruumiiſta, joita tahdotaan ſäilyttää tulewikſi ajoikſi. — Tämmöinen Roomalaisten naula tekee, meidän laskumme jälken, noin 26 luot. Siis nämät kaswut painot 4 leiwiskän paikkoin.

2. Kuhunka he Jeſukſen ruumiin hautaſiwat?

Joſephin uuteen hautaan, jonka hän oli antanut hakata kalliohon, ja wierittiwät ſuuren kiwen haudan owelle.

3. Kauanko Jeſukſen ruumis oli haudaſſa?

Kolmantena päiwään asti, joka oli pääſiäisaamu.

4. Sanos tästä jotain muuta?

Pääſiäis-aamuna sangen warhain astui Herran enkeli alas taiwaasta, ja wieritti kiwen haudan owelta, ja istui ſen päälle; Ja hän ſanoi

waimoille (jotka oliwat haudalle tulleet woidellakſenſa Jeſukſen ruumista hywän hajulliſilla yrteillä): Älkäät hämmästykö. Te etſitte Jeſusta, joka ristiinnaulittu oli. Ei hän ole täällä, hän nouſi ylös. Tulkaat, katſokaat ſiaa, kuhunka hän pantu oli. Muistakaat kuinka hän teille ſanoi, koska hän wielä Galileaſſa oli, ſanoen: Ihmiſen Poika pitää ylönannettaman syntisten ihmisten käſiin, ja ristiinnaulittaman, ja kolmantena päiwänä ylösnouſeman. Ja heidän mennessänſä haudalta, katſo! niin kohtaſi Jeſus heidän, ja ſanoi: Terwe teille! Ja Jeſus wielä ſanoi heille: Älkäät peljätkö; menkäät ja ilmoittakaat minun weljilleni, että he meniſiwät Galileaan, ſiellä he ſaawat minun nähdä. Ja he meniwät ja ilmoittiwat kaikki nämät yhdelletoiſtakymmenelle, ja niille muille, jotka Jeſukſen kanſſa olleet oliwat, jotka murehtiwat ja itkiwät. Math. 28. Joh. 20.

5. Kauanko Jeſus, nouſtuanſa kuolluista, näkywäiſeſſä muodoſſa waelſi täällä maan päällä?

Neljäkymmentä päiwää. Ja kuin ne kuluneet oliwat, ſanoi hän opetuslapſillenſa: Minulle on annettu kaikki woima taiwaaſſa ja maan päällä: Menkäät ſiis ja opettakaat kaikkea kanſaa, ja kaſtakaat heitä nimeen Iſän ja Pojan ja Pyhän Hengen, ja opettakaat heitä pitämään kaikki, kuin minä olen teille käskenyt. Joka uskoo ja kaſtetaan, ſe tulee autuaaksi; mutta joka ei usko, ſe kadotetaan. Ja katſo! Minä olen teidän kanſſanne jokapäiwä, mailman loppuun asti. Math. 28. Joh. 20.

6. Sanos minulle päätökſekſi jotain Jeſukſen taiwaaſen astumiſesta?

Kuin Jeſus opetuslapſenſa koonnut oli, kielſi hän heitä lähtemästä Jeruſalemista, waan että he Iſän lupausta (woimasta korkeudesta) odottaiſiwat. Sillä Johannes toſin kasti wedellä, mutta te kastetaan Pyhällä Hengellä, ei monen päiwän peräſtä. Ja hän wei heidän hamaan Bethaniaan, ylösnosti kätenſä ja siunaſi heitä. Ja tapahtui, koska hän heitä ſiunannut oli, otettiin hän heidän nähdenſä ylös, ja pilwi wei hänen ylös heidän ſilmäinſä edeſtä. Ja hän meni ylös taiwaaſen, ja istuu Jumalan oikialla kädellä. Ap. tek. 1.

Liite.

Lyhyt kertoilema kristin uskonnosta.

§ 1. Helluntai-päiwänä eli kymmenentenä Kristuksen taiwaseen nouſemiſesta, jona Pyhän Hengen woima wuodatettiin Jeſuksen opetuslapſien tahi Apostolien päälle, tuli enſimäinen kristillinen ſeurakunta perustetuksi. Ja tästä yhteydestä muut ſeurakunnat hajouſiwat ikäänkuin oksat puun kannosta. Nämät opetuslapſet, jotka oliwat alhaiſia ja ihmiſelliſiſsä tiedännöiſsä oppimattomia miehiä (joihin aika ajalta uſioita, etenki Paawali, yhdiſtyi), meniwät, Mestarinſa käskyllä, Jeſuksen oppia ſaarnaamaan ſen ajan walistuneimmille kanſakunnille, Juutalaiſille, Kreikkalaiſille ja Ruomalaiſille, niitä kristin opin ankaruudesta wakuuttaen. Apostolit kirjoittiwat, Pyhän Hengen anteen myöten, ſekä Historian tahi kertoileman Jeſuksen elämästä ja opista ja tämän opin lewittämästä Juutalaiſiin ja Pakanoihin, että Epistolia tahi lähetys-kirjoja kristilliſille ſeurakunnille ja niiden opettajille. Näitä kirjoituksia ſäilytettiin ſen wuoksi, että maailma niiſsä ja muiſsa Pyhäſsä Raamatuſsa tawattawiſsa kirjoiſsa, jotka yhteen kutſutaan Bibliaksi, aina löytäiſi warman ja jumalallisen johdatuksen ihmis-ſydämen lohdutukſeksi ja parannukſeksi.

Alussa Juutalaiset ja Pakanat kowin wastustelliwat Jesuksen oppia, ja sen tunnustajita waiwattiin hirmuisilla wainoamisilla, jotka kuitenki Juutalaisien puolesta enimmäkseen herkesiwät Jerusalemin (70 wuotta jälk. Krist.) häwitettyä ja heidän waltakuntansa hallituksen sääntöjen peripohjin kumottua — niinkuin Jesus oli heille ennustanut. Mutta Pakanoiden puolesta wainomisia pitkitettiin nuoin 300 wuotta. Kuitenki Kristityiden hurskaus, kärsiwälisyys, nöyryys ja ihmis-rakkaus karttui aina enemmin näissä ahdistuksissa. Mutta kuin Ruomin Keisari Konstantiini, liialta nimeltä Iso, (w. 312 jälk. Krist.) oli julkisesti tunnustainut kristin uskontoon ja Kristityt oliwat saaneet rauhan ja suojelusta hänen waltikkansa alla, Jesuksen oppi toki leweni pikemmin ja sen ulkonaisien tunnustajien joukko eneni, mutta heidän wiattomuutensa, puhdas ja wilpitön mielenlaatunsa alkoiwat jähtyä ja siaa raiwata kunnian- ja woiton-himolle.

§ 2. Konstantiini ja häntä seuraawat Keisarit enentiwät Kristittyjen Pispojen ja Opettajien kunnia-arwoa, josta he, ehkä wajaawaisia niinkuin muutki ihmiset, pöyhistyiwät ja tuliwat wallanhimoisiksi. Ruomin Pispa, joka oli omistanut Paawin, s. o. koko kristikunnan isän nimeä, harjoitteli tätä wallanhimoa rasittawimmalla tawoin. Usiat Ruhtinaat, Kuninkaat ja Keisarit oliwat niin hermottomia ja weltto-mielisiä, että he muin antoiwat hänelle maakuntia lahjaksi, muin rukoiliwat häntä wahwistamaan heitä omien, usein wäärydellä, woitettujen maidensa hallinnossa. Tästä hän wähitellen tuli houkuttelluksi ei ainoastaan pitäimään kaikkien kristittyjen Pispojen ja opettajien päämiehenä, waan Kristuksen Ylimyksen tahi

Waltamiehen nimelliſenäki korotaimaan koko maan enſimäiſekſi herraksi ja tuomariksi niin maallisissa kuin hengellisissä aſioissa, tätä moninaista waltaansa ei harwoin suurimmalla kowuudella harjoitellen wielä Keiſareitaki wastaan, joita hän omin taiten aſetti wirkaansa ja riiſui ſen heiltä jällen. Silloiſet kanſakunnat oliwat wajonneet suureen taitamattomuuteen, jonka Paawi piti woimassa maallisten ihmiſten Pyhän Raamatun lukemiſen kieltämällä. Tämä oli hänelle helppo keino kristin uskonnon rumentamiſeen wääräntämiſillä, taikaawilla liſäyksillä ja tawoilla. Kanſaa luuletettiin, että eräältä Piſpalta ja etenki Paawilta pannaan-pantu, ſ. o. pakanaksi tahi uskottomaksi julistettu, oli kadottanut kaikki ihmiſelliſet oikeutensa, ja ollen Kuningas tahi Keiſari, kruununſa ja maansa ja wielä toiwonſaki taiwaan autuudesta. Tällä epä-uskolla hän eroitti alamaiſten ſydämet heidän Eſiwallastanſa, ja hänen röykkeytensä oli niin suuri, että hän lailliſilta ruhtinoilta riisti heidän maansa ja antoi ne toiſille.

§ 3. Siihen aikaan, jona kristityn kirkkokunnan Piiſpa ſemmoiſella röykkeydellä ja wallanhimolla raſitti kaikkia kuninkoita ja kanſakuntia, kauhtui (w. 609 jälk. Krist.) ja leweni aina lawiammalle Aaſiassa uuſi, nimittäin Mahometin uskonto. Mahometi, eräs Arapialainen kauppias, ſanoi olewanſa Jumalan profeetan ja häneltä lähetetyn maanmiehiänſä kääntämään epäjumalojen palwelukſesta ainoan Jumalan kunnioittamiſeen. Tähän hän käytti Juutalaiſten ja Kristittyjen pyhiä kirjoituksia, joita hän tunſi hywästi. Siis hänen Koran nimelliſeen kirjaan keräillyt oppinſa uſein kyllä mukaatuwat meidän Pyhään Raamatuhun. Tällä uudella opillanſa Mahometi aluſſa tarkoit-

ti waan omien maanmiehiensä kääntymistä, mutta kuin sitä wastusteltiin, hän rupesi miekkaan ja alkoi sotia, joita hänen jälkeisensä suurella onnella jatkoiwat ja walloittiwat monta kristittyä maakuntaa, joiden seassa senki, kussa Jesus oli elänyt, kärsinyt ja kuollut.

§ 4. Jo ammoisuudesta löytyi Kristittyjä, jotka ylen luonnollisilta kuwannoilta ja mietteiltä kiihoitettuna, hartautensa wuoksi haluasiwat etsiä niitä tienoja, joissa mailman Wapahtaja täällä maan päällä oli waeltanut, etenki pääkallon paikkaa, kussa hän kuoli, hautaa, kussa kuollut ruumiinsa oli lewännyt ja wuorta, kusta häntä otettiin ylös taiwahasen. Arapialaiset Mahometin uskonnosta ja Turkkilaiset kohteliwat aika ajalta näitä kristittyjä katumus-matkaajia (pelegrimiä) pahasti. Tiedon tästä Europaan tultua, Paawi käytti tätä kristittyjen ahdistusta arwonsa enentämiseksi. Hän koki saarnoilla, joita hän antoi pitää yltä ympäritse kristikuntaa, ja käskyillä, joita hän Kristuksen Ylimyksenä eli Waltamiehenä antoi julistaa, mutta etenki täydellisellä synnin anteella, s. o. synnin anteeksi antamisella ja wakuutuksilla suurien etujen woittamisesta taiwaassa, kehoittaa Europalaisia ruhtinoita itset, kansojensa johdattajina, matkailemaan luwatulle maalle ja sota-aseilla ottamaan uskottomilta tahi Turkkilaisilta nämät kunnioitetut maakunnat pois. Tällä Paawi woitti sen edun, että hän estämättömänä itse saattoi hallita poissolewien ruhtinoiden maita. Kaksi sataa wuotta nämät wahingolliset, Ristiretkeiksi nimitetyt, sodat kestiwät, joista jumalallinen Kaitselmus kuitenki ymmärsi walmistaa moninaista hywää tulewaisille aikakausille. Sillä ristiretkien kautta etimmien ja moninaisesti eroitettujen ihmisien

ja kansakuntien keskelle koituneesta likemmästä yhdistyksestä toisihinsa tuli suuri sema hyödyllisiä tietoja ja taitoja, kaupanteko ja käsityöt lewitetyksi Europaan. Mutta suurin ja siunattawin etu se oli, että kristin uskonopin puhdistusta näiden retkien kautta wähitellen walmistettiin.

§ 5. Kuin Paawi kerran oli suonut Ristimatkaajille synnin annetta, niin muutki, jotka eiwät saattaneet yhdistäidä näihin retkeisin, halusiwat tällaista syntien anteeksi antamista, ja maksoiwat siitä rahaa Paawin rahawartialle. Mutta näin huokiasta keinosta, päästäksensä Jumalan kosto-päätöksistä, ei ainoastaan maallisien mutta hengellisienki ihmisien mielet kowin raiwoutuiwat. Suuri taitamattomuus ja laiskuudessa harjoitettu hekumallisuus, tahi hyödytön uskonnon tutkimattomien salaisuuksien miettielmä wallitsiwat luostareissa, joissa monta ihmistä asui yhdessä. Työyttääksensä ylellisintä mässäämistä ja haureutta, jotka Ruomalaisessa tahi Paawin howissa oliwat wallalla, Paawi käytti kansan epä-uskoista luottamusta ostettuhun synnin anteesen, ja lähetti siis somalauseisia munkkeja kaikkein paikkoihin saarnaamaan ja rahalla myymään tätä annetta. Sellaisista synnin anteen kaupitsioista myöhempinä aikoina oliwat eräs Tezel nimeltä Saksassa ja Arcimbold Ruotsissa kuuluisaimpia.

§ 6. Tämä tapojen turmelus ja se sorre, jolla Paawi ja muut hengelliset ahdistiwat maallisia ihmisiä, kehoitti siellä täällä eräitä miehiä tätä pahaa wastustelemaan. Eräs Ranskalainen kauppamies, Pietari Waldo nimeltä, joutui jo 12:nessä wuosisadassa (1170), Pyhän Raamatun lukemisesta, parempaan kristin opin ajumiseen, to-

distutti Paawin yliwallan olewan laittoman ja wäitti tapojen parannusta. Hänen oppinsa hajosi lawialle. Waldon askeleita asteli (14:nessä wuosisadassa) eräs Englandilainen, Joh. Wiklef, joka w. 1360 käänsi Pyhän Raamatun Englandin kielelle ja tällä käännöksellä ryntäsi Paawin waltaa ja wallitsewia paheita. Pyömiläinen, Joh. Huß nimellinen pappi, joka w. 1415 uskonnon tähden eläwänä poltettiin Kostnitsin kaupungissa, ja monta muuta 15:nessä wuosisadassa, ilmestyiwät Wiklefin jälkeen, uskonopin puhdistuksen tarpeellisuutta saarnaten. Sitte Konstantinopolia walloitettiin (w. 1453) Turkkilaisilta, jotka oliwat Mahometin uskolaisia. Senkautta entinen suuri ja woimallinen, Kreikan keisarikunnaksi kutsuttu, kristillinen waltakunta itämaalla häwitettiin perinpohjin. Usiat tästä häwityksestä Europan muihin maihin paenneet oliwat oppineita miehiä ja toiwat siis niihin myötänsä suuremman taidon ja tiedon, etenki niissä, jotka Pyhän Raamatun perustus-kieleen koskewat. Ja tämä tapahdus tuli Kaitselmuksen kädessä keinoksi, jolla yltäistä, usialta kauan toiwottua ja monissa paikoin jo koettua, Uskon-opin puhdistusta kiiruttaen walmistettiin.

§ 7. Koska sitte 16:nessä wuosisadassa mainittu Tezeli suurimmalla kewiämielisyydellä ja häwyttömyydellä Saksanmaalla kaupitsi jo lausuttua synnin annetta ja sillä poisti kansan totisesta kristillisyydensä uuraamasta, ilmestyi köyhä ja alhainen Martti Lutheri, erään wuorikaiwajan poika, joka wäsymättömällä uutteruudella oli ylennyt julkiseksi Jumaluus-opin Opettajaksi Wittembergi nimisessä korkiopistossa. Ensittäin (w. 1517) hän waan kii-

wasi Paawin synnin annetta ja muita Ruomalaisen kirkkokunnan wäärin-käytäntöjä wastaan. Mutta sikäli kuin hän sai oikiamman ja selkiämmän tiedon koko Pyhän Raamatun opissa, hän myös wähittäin edistyiki totuuden tutkinnossa ja rohkiassa tunnustamisessa. Näissä yristyksissä häntä autettiin usiammilta uskonopin puhdistusta hyödyttäwäisiltä miehiltä, joissa oppinut, hurskas, rauhaa rakastawainen ja sowinnollinen Philip Melanhton on semmenki ja erittäin mainittawa. He opettiwat saarnoissa ja kirjoitukſissa: Että Pyhä Raamattu yksinään ompi meidän Jumaluus-opissa ilmoitetun uskomme ainoana ojennusnuorana, ja ei suinkaan ihmisellisien opettajien arwo, sekä että Pyhän Raamatun säännön mukaan ei ole muuta keinoa syntien anteeksi saamiseen, kuin synnistä Käändymys Jumalaan, syntynyt hurskaasta ja totisesta uskosta Wapahtajaan Jesukseen Kristukseen, ja waikutettu Pyhän Hengen woimalta. Kaksi Helwetian opettajaa, Zwingli ja Kalwiini, tunnustiiwat samoihin perustuslauseisin ja hajottiwat niitä yhtä-läisellä kiihdolla kotimaassaan. Mutta äitin kielelle Lutherilta toimitettu Pyhän Raamatun käännös, niinkuin sääntöki äitin kielen käyttämisestä kaikissa julkiseen jumalanpalwelukseen kajoawissa toimituksissa, oliwat etenki ne keinot, jotka edistiwät mainittujen wäärin-käytäntöjen ja erhehdyksien selkiämpää tajuamista jokaiselta ihmiseltä, ja tähän asti unhohdettujen mutta wastikään ilmestyneiden jumalallisien oppien huokiampaa tuntemista. Tämä asia menestyi niin paljoa pikemmin, kuin Kaitselmuksen sallimasta Kirjapaino oli edesmenneellä wuosisadalla kekſitty,

ja nykyjään oli täydessä toimessa. Kirjoja, jotka, siitä syystä että niitä ennen kirjoitettiin kynällä eli pännällä, hitaasti ja harwoille ihmisille leweniwät, saattoi nyt yht'äkkiä joutua moneen maakuntaan ja usiempien käsiin. Semmoisilla halwoilla ja wajaawaisilla aseilla Jumalan kaitselmus waikutti kummallisimman Uskonnon ja tapojen puhdistuksen, joka heti hajosi usiampaan waltakuntaan, sitte kuin ensimäinen puhtaan kristin opin julkinen Tunnustus Augsburgin kaupungissa oli ilmi pantu ja annettu Saksan keisarille Kaarlo 5:nelle ja koko Saksan waltakunnan kokoontuneille säädyille. Tuimimmat ja julmimmat wainoamiset ja wielä sodatkaan eiwät ole woineet tätä uskonopin puhdistusta sorrata. Waan sitä wastaan ne kirkkokunnat, jotka Ewangelisiksi ja Uudistolaisiksi, tahi yhteen lukein Protestanttilaisiksi kutsutaan, owat pikemmin enentyneet ja warmistuneet uskonopin puhdistuksen waikuttamista. — Lutheri kuoli w. 1546 Eisleben'issä.

§ 8. Siihen aikaan, jona Lutheri Saksanmaalla saarnasi Paawin erhehdyksiä wastaan, tuotettiin myös hänen puhdistettua oppiansa silloin Ruotsin waltakuntaan yhdistettyyn Suomeen mainiolta Kuninkaalta Gustawi 1:seltä, liialta nimeltä Waasa, joka oli syntynyt w. 1496 ja kuoli w. 1560. Lutherilta puhdistetun opin ensimäinen julistaja kotimaassamme oli Pietari Särkilahti, joka, palattuansa Wittembergistä, kussa hän oli itsen Lutherin johdatuksen alla opiksennellut Jumaluus-oppia, ensikerran saarnasi Ewangeliumin puhdistettua oppia w. 1522 Turussa. Kuusi wuotta hänen jälkeensä Martti Skytte tuli Suomen ensimäiseksi ewangeliseksi Piispaksi, joka erinomaisella kiihdolla hajotti Uskon-opin puhdistuksen sieme-

niä. Häntä Mikaeli Agrikola seurasi Pispan wirassa. Hänki oli samassa tarkoituksessa, kuin Särkilahtiki, ollut Wittembergissä ja on tullut Suomen kirkkohistoriassa kuuluisaksi usiampien Wanhan Testamentin raamattujen, mutta semmenki koko Uuden Testamentin, suomentamillansa. Tämä Uusi Testamentti tuli ensikerran ilmiin w. 1548. Agrikola kuoli w. 1557.

§ 9. Tämän ohessa itsekukin ajatelkoon, kaikkien kansakuntien uskonnon ja heidän tapojensa jaloimman puhdistuksen ja parannuksen olewan waikutuksen siitä ilmoituksesta, jonka Pyhäksi Raamatuksi kutsumme, ja walistuneimman järenkään ei woineen milloinkaan tätä uskonopin puhdistusta yrittää ja päättää ilman Biblian awuta. Tapahduksien juoksu yhä tähän päiwään saakka osoittaa että, Jumalalta meille armossa Pyhän Raamatun lainattua, kristin uskonopin puhdas opettaminen tahi haittawa wäärin-selittäminen aina owat olleet eroittamattomasti yhdistettynä Biblian wapaaseen, tahi wähennettyyn, tahi peräti kieltyyn käytäntöön ja siihen enempään taikka wähempään arwostukseen, joka sille on annettu.

Jokainen siis käyttäköön tätä Jumalan suurta Pyhän Raamatun säilyttämällä meille osoitettua hywää sydämensä parannukseksi ja sielunsa ajalliseksi ja ijankaikkiseksi parhaaksi!

Ainehisto.

Siwu

1. Luomisesta 1
2. Syntiin-lankeemuksesta . 2
3. Kainista ja Habelista . 4
4. Wanhemmista Esi-isistä 6
5. Wedenpaisumuksesta . . 6
6. Babelin tornin rakennuksesta 8
7. Patriarkoista:
   A. Abrahamista . . . 9
   B. Isaakista 13
   C. Jakobista 13
8. Joosephin historia . . . 16
9. Mooseksen historia:
   A. Mooseksen syntymisestä 23
   B. Mooseksesta, Israelin lasten pelastajana Egyptistä 25
   C. Pääsiäislampaasta . 27
   D. Waelluksesta Punameren läpitse 28
   E. Israelin lasten Mannan syömisestä, ja weden juomisesta kalliosta . . 29
   F. Lain antamisesta . . 31
   G Israelin lasten epäjumaluudesta 32
   H. Tabernakelista . . 33
   I. Kapinasta Mooseksa wastaan, ja rangaistuksesta siitä 34
   K. Mooseksen kuolemasta 36
10. Josuasta. 37
11. Gideonista ja Simsonista 38
12. Samuelin historia . . 40
13. Israelin Kuningoista:
   A. Saulista 42

Siwu

   B. Dawidista 44
   C. Salomosta 50
   D. Waltakunnan halkaisemisesta 52
14. Prophetoista Eliasta ja Elisasta. 54
15. Waltakuntien häwittämisestä 57
16. Kuninkaasta Manasesta. 59
17. Prophetasta Danielista . 59
18. Judalaisten palajamisesta Babelin wankeudesta. . 61
19. Jesuksen Kristuksen syntymisestä 63
20. Tietäjitten tulemisesta Bethlehemiin 65
21. Jesuksen wiemisestä temppeliin 66
22. Jesus temppelissä. . . 68
23. Jesus rupee opetuswirkaansa 69
24. Jesuksen opetuswiran jatkannosta 71
25. Muutamista Jesuksen ihmetöistä. 75
26. Jesuksen kärsimistänsä ilmoittamisesta 77
27. Jesuksen kärsimisestä ja kuolemasta 82
28. Jesuksen hautaamisesta ja nousemisesta kuolluista . 91

Liite.

Lyhyt kertoilema kristin uskonnosta 94

~~315.1X.54~~
Raamatunhist.
Wideen